

Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale Etkisinin Ortaya Çıkabileceği (Asıl Taraf ile Üçüncü Kişi Arasındaki) Hukuki İlişki ve Talepler*

Potential Judicial Relationships and Claims That May Give Rise to the Effects of Side Intervention in Civil Procedural Law

Murat YAVAŞ**, Nagihan TANDOĞAN ÖZBAYKAL***

ÖZ

Türk hukukunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki (HMK) fer'i müdahale etkisine ilişkin düzenleme, tıpkı ihbara ilişkin düzenlemede (HMK m.61/1'de) olduğu gibi asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkinin niteliğine dair bir belirleme içermektedir. Buna göre fer'i müdahilin, tarafla rücu ilişkisinde, asıl davadaki kararın müdahale etkisine sahip olacağı ifade edilmiştir (HMK m.69/2 c.1). İşte bu makalede, Kanun'daki bu nitelendirmenin sınırlı bir sayım olup olmadığı incelenecektir. Bu doğrultuda müdahale etkisinin sonuç doğuracağı, dikkate alınacağı müteakip davaya konu hukuki ilişki ve taleplerin maddi hukuk bakımından niteliği genel çerçevede belirlenecek, ardından Kanun'daki rücu ilişkisi kavramı içinde yer almayan ve özellik arz eden bazı hukuki ilişkiler müdahale etkisi doğurmaya elverişli olup olmadıkları bakımından incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Fer'i Müdahale Etkisi, Rücu İlişkisi, İhbar, Fer'i Müdahale.

* Bu makale, Marmara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 29. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca doktora tezinin savunulabilmesi için öngörülen yayın koşulunu sağlamak amacıyla "Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale Etkisi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ORCID: 0000 0001 7612 9079.

*** Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı/Pamukkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, nagihan.tandogan@marmara.edu.tr, ORCID: 0000 0002 8398 8266.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Murat YAVAŞ

E-posta/E-mail: myavas@marmara.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 24.06.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 12.07.2025

How to cite this article/Atıf için: Murat Yavaş ve Nagihan Tandoğan Özbaykal 'Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale Etkisinin Ortaya Çıkabileceği (Asıl Taraf ile Üçüncü Kişi Arasındaki) Hukuki İlişki ve Talepler' (2025) 31 (1) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Havva Güzin Üçışık'a Armağan), 420-448. DOI: 10.33433/maruhad.1696431.

ABSTRACT

In Turkish law, the regulation on the effect of the side intervention includes an illustration regarding the nature of the legal relationship between the main party and the third party, as in the regulation on the third party notice (Article 61/1 of the Turkish Civil Procedure Code). Accordingly, it is stated that the judgment rendered in the first proceeding will have the effect of intervention in the recourse claim of the side intervenor with the main party (Article 69/2 of the Turkish Civil Procedure Code). In this article, we will examine whether this illustration in the Turkish Civil Procedure Code is a limited enumeration. Within this context, the nature of the legal relations and claims subject to the subsequent lawsuit in terms of substantive law will be determined in a general perspective, and then some legal relations that are not included in the concept of subrogation case in the Law and that are of a special nature will be examined in terms of whether they are eligible to have the effect of side intervention.

Keywords: The Effect of Side Intervention, Recourse Relationship, Side Intervention, Third Party Notice.

I. GİRİŞ

Medeni yargılamanın temel prensiplerinden biri olan iki taraf sistemine (*Zweiparteiensystem*/*Zweiparteiengrundsatz*) göre bir davada, davacı ve davalı olmak üzere sadece iki taraf bulunmaktadır¹. Çok taraflı dava yasağı (*Verbot des Mehrparteienprozesses*) gereği bir davada ikiden fazla taraf yer alamaz². Bazı hallerde başka kişiler arasındaki yargılamada verilecek karardan hukuki durumu etkilenecek kişiler olabilir. Ancak bu kişilerin, davanın taraflarından biri ile hukuki ilişkisinin ve dolayısıyla talep hakkının bulunmaması, söz konusu davada kendisi tarafından veya kendisine

- 1 Leo Rosenberg, Karl Heinz Schwab and Peter Gottwald, *Zivilprozessrecht* (18rd edn, C.H.Beck 2018), § 40 Rn.26; Arwed Blomeyer, *Zivilprozessrecht* (2rd edn, Duncker & Humblot 1985) 65; Wolfgang Grunsky and Florian Jacoby, *Zivilprozessrecht* (16rd edn, Vahlen 2018) Rn.356; Stephan Weth, 'Parteien §§ 50-90' in Hans-Joachim Musielak and Wolfgang Voit (eds), *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz Kommentar* (21rd edn, Franz Vahlen 2024) § 50 Rn.4-5; Heinz-Peter Mansel 'Beteiligung Dritter am Rechtsstreit §§ 64-77' in Bernhard Wieczorek and Rolf A. Schütze (eds), *Zivilprozessordnung und Nebengesetze Großkommentar Band 2* (5rd edn, De Gruyter 2022) § 64 Rn.1; Marius Rasper 'Parteien §§ 50-58' in Christoph Kern and Dirk Diehm (eds), *Berliner Kommentare: Zivilprozessordnung Kommentar* (Erich Schmidt 2017) § 50 Rn.1; Wolfgang Hau 'Parteien §§ 50-58' in Thomas Rauscher and Wolfgang Krüger (eds), *Münchener Kommentar zur ZPO Band 1* (7rd edn, C.H.Beck 2025) Vorbemerkung § 50 Rn.4; Rainer Hüfstege 'Parteien §§ 50-77' in Heinz Thomas and Hans Putzo (eds), *Zivilprozessordnung* (45rd edn, C.H.Beck 2024) Vorbemerkung § 50 Rn.1; Wolfgang Lücke, *Die Beteiligung Dritter im Zivilprozeß – Eine rechtsvergleichende Untersuchung zu Grundfragen der subjektiven Verfahrenskonzentration* (Mohr Siebeck 1993) 430; Josef-Adolf Eibner, 'Möglichkeiten und Grenzen der Streitverkündung' (DPhil thesis, Friedrich-Alexander-Universität Erlangen Nürnberg 1986) 5 ff.; Ulrich Spellenberg, 'Drittbeteiligung im Zivilprozeß in rechtsvergleichender Sicht' (1993) 106(3) Zeitschrift für Zivilprozess 283, 284-285; Yavuz Alangoya, *Medeni Usul Hukukunda Dava Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü)* (1965 Tıpkı Basım, Nemaş AŞ 1999) 51; Taner Emre Yardımcı, *Hukuk Davalarında Mecburi Dava Arkadaşlığı* (Adalet 2021) 208-209; Ömer Faruk Saçar, *Medeni Usul Hukukunda İhtiyari Dava Arkadaşlığı* (Yetkin 2022) 26; Anıl Köroğlu, *Medeni Usul Hukuku Bakımından Ortaklığın Giderilmesi Davası (Çift Taraflı Dava Teorisi Işığında Bir İnceleme)* (On İki Levha 2020) 17; İki taraf sisteminin gerekliliği hakkında bkz. Rudolf Bruns 'Die Erweiterung der Streitverkündung in den Gesetzgebungsarbeiten zur Novelle der deutschen Zivilprozessordnung' (1969) Festschrift für Hans Schima zum 75. Geburtstag 111, 111-113.
- 2 Wieczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 64 Rn.1; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 50 Rn.5; Serdar Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti* (On İki Levha 2010) 6. Ancak davacı veya davalı tarafta yahut her iki tarafta birden fazla kişinin yer alması yani dava arkadaşı olarak bulunması çok taraflı davanın bulunduğu anlamına gelmemektedir. Zira dava arkadaşlığında, her bir dava arkadaşı karşı taraf ile ayrı bir usul hukuku ilişkisi içinde olduğu için davacı ve davalı olarak iki taraf bulunmaktadır (Musielak/Voit/Weth (n 1) § 50 Rn.5; Kern/Diehm/Rasper (n 1) § 50 Rn.1; Rosenberg/Schwab/Gottwald (n 1) § 40 Rn.31; MüKoZPO/Hau (n 1) Vorbemerkung § 50 Rn.9; Thomas/Putzo/Hüfstege (n 1) Vorbemerkung § 50 Rn.1; Eibner (n 1) 7; Yardımcı (n 1) 210; Saçar (n 1) 26-27).

karşı hukuki koruma talep edilmemesi gibi nedenlerle o davada taraf olarak yer alması mümkün olmayabilir. Örneğin; eser sözleşmesinde, iş sahibi ile alt yüklenici arasında eser sözleşmesinden doğan bir borç ilişkisi bulunmadığı için iş sahibi kural olarak, işin yerine getirilmemesinden dolayı uğradığı zararı alt yükleniciden talep edemez³. Dolayısıyla iş sahibinin, zararını talep ettiği davada alt yüklenici taraf olarak yer almayacaktır. Ancak asıl yükleniciye karşı açılan bu davada verilecek karar yüklenici ile alt yüklenici arasındaki hukuki ilişkiyi yani alt yüklenicinin hukuki durumunu da etkileyecektir. İşte bu gibi durumlarda yargılamada taraf olarak yer almayan ancak davanın bir taraf lehine sonuçlanmasında hukuki yararı bulunan üçüncü kişilerin o yargılamadan haberdar olabilmeleri ve yargılamaya katılabilmeleri için bazı hukuki kurumlar tesis edilmiştir ki bunlar; fer'i müdahale ve davanın ihbarıdır.

Görülmekte olan bir davada taraflardan birinin davayı kazanmasında hukuki yararı olan üçüncü kişi, o tarafın davayı kazanmasına yardım etmek amacıyla davaya fer'i müdahil olarak katılabilir (HMK m.66). Veya davanın taraflarından biri, davayı kaybetmesi halinde, üçüncü kişiden veya üçüncü kişinin kendisinden bir talepte bulunabileceğini düşünüyorsa davayı üçüncü kişiye ihbar edebilir (HMK m.61/1). Üçüncü kişi de bu ihbar üzerine söz konusu yargılamaya fer'i müdahil olarak katılarak taraflardan birine yardımcı olabilir ve böylece o taraf ile hukuki ilişkisinde kendi hukuki yararını korumaya çalışabilir. Bilindiği gibi fer'i müdahil davanın tarafı değildir bu nedenle kesin hükmün olumlu ve olumsuz etkileri (kesin delil ve dava şartı etkisi) fer'i müdahil hakkında ortaya çıkmaz⁴. Benzer şekilde ihbar olunan da ihbar edilen dava bakımından taraf değil üçüncü kişi konumunda olduğundan kesin hüküm etkisi ile bağlı değildir. Ancak bu durum, fer'i müdahilin veya ihbar olunanın davada verilen hükümle hiçbir şekilde bağlı olmayacağını veya bu hükümden etkileneceğini de göstermez. Üçüncü kişi, fer'i müdahale yoluyla başka kişiler arasında görülen bir davada hukuki dinlenilme hakkını elde etmiş, yardım ettiği tarafın menfaatine ve dolayısıyla kendi yararına olan iddia ve savunmalarda bulunabilmiş ve beyanlarını ileri sürebilmiştir. Davaya katılmayan üçüncü kişi ise davanın ihbarı yoluyla yargılamadan haberdar edildiği için yargılamaya fer'i müdahil olma ve böylece hukuki dinlenilme hakkını kullanma imkânını yani iddia ve savunmalarını ileri sürebilme ve usul işlemleri yapabilme fırsatını elde etmiştir. Bu durum karşısında artık yargılamadan haberdar edilen ve yargılamaya katılabilmek hakkını elde eden üçüncü kişinin, sırf taraf olmaması gerekçesiyle verilecek kararla bağlı olmayacağı kabul edilemez. Aksi takdirde çelişkili kararların engellenmesi, yargıya güvenin sağlanması ve hukuki güvenlik ilkesinin korunması, usul ekonomisinin sağlanması gibi hükmün bağlayıcı etkilerinin koruduğu kamusal menfaatler haklı ve yeterli bir gerekçe olmaksızın ihlal edilmiş olacaktır. İşte bu sebeple üçüncü kişilere tanınan davada yer alabilme ve karara etkide bulunabilme imkânı ve hukuki dinlenilme hakkı gereği ilk davada verilecek kararın, üçüncü kişinin taraf olacağı müteakip davalarda bir etkisi kabul edilmiştir ki fer'i müdahale ve ihbarın bir sonucu olarak ortaya çıkan bu etkiye “*fer'i müdahale etkisi veya ihbar etkisi*” adı verilmektedir. Fer'i müdahale etkisi geniş çerçevede fer'i müdahilin, yanında katıldığı taraf ile olan hukuki ilişkisinde, ilk davada verilen hükmün yanlışlığını ileri sürememesi şeklinde ifade

3 Örnek için bkz. Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri C.2* (5. Tıpkı Basım, Vedat 2010) 84.

4 Budak AC ve Karaaslan V, *Medeni Usul Hukuku* (8. Baskı, Filiz 2024) 132.

edilebilir⁵. İhbar etkisi de benzer bir pencereden ihbar olunanın, ihbar eden ile arasında görülecek müteakip davada ilk davada verilen hükmün bağlayıcı olmasını ifade etmektedir.

Fer'i müdahale etkisi Alman, İsviçre ve Avusturya hukukunda da geçerli olan bağlayıcı bir etkidir. Türk hukukunda fer'i müdahale etkisinin asli kaynağı olan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 69. maddesi, Alman Medeni Usul Kanunu'nun 68. maddesinden (dZPO § 68) yararlanılarak düzenlenmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile aynı yıl yürürlüğe giren İsviçre Federal Medeni Usul Kanunu'nda da müdahale etkisiyle ilgili paralel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Avusturya hukukunda ise genel bir düzenlemesi olmamakla birlikte⁶ müdahale etkisi kabul edilmektedir⁷.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun fer'i müdahale etkisini düzenleyen ilgili maddesine göre “*Fer’i müdahilin, tarafla rücu ilişkisinde, asıl davadaki uyuşmazlık hakkında yanlış karar verildiği iddiası dinlenilmez* (HMK m.69/2 c.1)”. Görüldüğü üzere bu düzenleme fer'i müdahale etkisinin sonuç

- 5 Hans-Jörg Schultes ‘Parteien §§ 59-77’ in Thomas Rauscher and Wolfgang Krüger (eds), *Münchener Kommentar zur ZPO Band 1* (7rd edn, C.H.Beck 2025) § 68 Rn.6; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 68 Rn.1; Eberhard Schilken and Moritz Brinkmann, *Zivilprozessrecht* (8rd edn, Vahlen 2022) § 17 Rn.14; Mustafa Göksu ‘Intervention’ in Alexander Brunner, Dominik Gasser and Ivo Schwander (eds), *ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar Band 1* (2rd edn, Dike 2016 Art. 77 Rn.6-7; Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku* (7. Baskı, Nesil 2000) 379; Baki Kuru, *Medeni Usul Hukuku El Kitabı C.1-2* (Yetkin 2020) 987; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özeken, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı* (12. Bası, On İki Levha 2024) 179; L. Şanal Görgün, Levent Börü ve Mehmet Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku* (13. Baskı, Yetkin 2024) 407; Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi C.1-4* (4. Baskı, Yetkin 2021) 1989; Nevhis Deren-Yıldırım, *Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükmün Sübjektif Sınırları* (Alfa 1996) 64; Ahmet Başözen, *Medeni Usul Hukuku* (Adalet 2020) 303.
- 6 Avusturya hukukunda müdahale etkisine ilişkin genel bir düzenleme bulunmamakla birlikte özellikle ihbar etkisine ilişkin bazı özel düzenlemeler yer almaktadır. Bu hükümlerde sadece bazı uyuşmazlıklar bakımından ihbarın etkisi kabul edilmiştir ki bunlardan en bilineni Avusturya Medeni Kanunu'nun 931. maddesinde düzenlenen garanti sorumluluğudur. İlgili düzenlemeye göre “*Devralan, üçüncü kişinin mal üzerinde hak iddia etmesi nedeniyle garanti hakkını ileri sürmek isterse bu davayı selefine ihbar etmelidir. Devralan bunu ihmal ederse tazmin hakkını kaybetmez ancak selef, üçüncü kişiye karşı ileri sürülmemiş olan tüm itirazları kendisine karşı ileri sürebilir ve bu itirazların, ilk davada usulüne uygun olarak ileri sürülmüş olsaydı, üçüncü kişi aleyhine farklı bir karar verilmesine neden olabileceği kabul edildiği ölçüde, kendisini tazminattan kurtarabilir* (ABGB § 931)”. Avusturya doktrininde müdahale etkisinin varlığı, bu düzenlemenin mefhum-ı muhalifinden çıkarılmaktadır ve ilgili düzenlemenin garanti sorumluluğu dışındaki uyuşmazlıklara da genişletilebilecek nitelikte bir hüküm olduğu kabul edilmektedir. Bkz. Rudolf Reischauer, ‘Streitverkündung und Bindungswirkung’ (1979) (3) Österreichische Jurist:innenzeitung 57, 61. Genellemenin bir hukuki yorum yöntemi olmadığı, sadece bazı kanun boşluklarını doldurmak amacıyla kıyas yapıp yapılamayacağını incelenebileceği yönünde eleştiri için bkz. Walter H. Rechberger and Paul Oberhammer, ‘Das Recht auf Mitwirkung im österreichischen Zivilverfahren im Lichte von Art. 6 EMRK’ (1996) 106(3) Zeitschrift für Zivilprozess 347, 354-355.
- 7 OGH, 08.04.1997, 1 Ob 2123/96d; Walter H. Rechberger and Daphne-Ariane Simotta, *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts – Erkenntnisverfahren* (7rd edn, Manzschke 2009) Rn.358; Richard Holzhammer, *Österreichisches Zivilprozessrecht* (2rd edn, Springer 1976) 90; Marianne Roth, Richard Holzhammer and Andrea Holly, *Zivilprozessrecht* (Manzsche 2012) 69, 70; Georg E. Kodek and Peter G. Mayr, *Zivilprozessrecht* (6rd edn, Facultas 2024) Rn.347; Robert Fucik, Alexander Klausner and Barbara Kloiber, *Österreichisches und Europäisches Zivilprozessrecht* (11rd edn, Manzschke 2011) § 17; Reischauer (n 6) 61. Aksi yönde bkz. Martin Trenker, ‘Interventionswirkung bei Streitverkündung und Nebenintervention’ (2015) (18) Österreichische Jurist:innenzeitung 103, 105; Rechberger/Oberhammer (n 6) 353 vd.; Walter H. Rechberger, ‘Rechtssicherheit, Entscheidungsharmonie und Bindung an Vorfrageentscheidungen’ (1996) Festschrift für Hideo Nakamura zum 70. Geburtstag 477, 486; İlgili görüşler için ayrıca bkz. Felix Adler, ‘Die Bindungswirkung bei Streitverkündung und (einfacher) Nebenintervention – Ein Überblick zur Frage der Präjudizialität von Prozessergebnissen für Folgeprozesse bei Beteiligung Dritter’ (Master thesis, Paris-Lodron-Universität Salzburg 2019) 18 ff. Avusturya Yüksek Mahkemesi’nin (OGH) konuya ilişkin diğer bazı kararları ve özellikle usul doktrinindeki aksi yöndeki hâkim görüş ve yoğun eleştiriler doğrultusunda son yıllarda müdahale etkisinin reddedilmesine ilişkin çıkardığı içtihatları için bkz. Adler (n 7) 32 ff.; Trenker (n 7) 103-104.

doğuracağı müteakip davadaki hukuki ilişkinin niteliğine dair bir belirleme içermektedir. Yani fer'i müdahil ile asıl taraf⁸ arasındaki hukuki ilişki "rücu ilişkisi" olarak adlandırılmıştır. Halbuki Alman ve İsviçre hukukundaki müdahale etkisine ilişkin düzenlemeler asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkinin niteliğine ilişkin bir ifade içermemektedir. İşte bu çalışmada, Kanun'daki bu nitelendirmenin sınırlı bir sayım olup olmadığı incelenecektir. Bu çerçevede müdahale etkisinin sonuç doğuracağı, dikkate alınacağı müteakip davaya konu hukuki ilişki ve taleplerin maddi hukuk bakımından niteliği genel çerçevede belirlenecek, ardından Kanun'daki rücu ilişkisi kavramı içinde yer almayan ve özellik arz eden bazı hukuki ilişkiler müdahale etkisi doğurmaya elverişli olup olmadıkları bakımından incelenecektir. Ancak bu inceleme bakımından önemi bulunması sebebiyle öncelikle kısaca müdahale etkisinin doğması için gerekli şartlar aktarılacaktır.

II. GENEL OLARAK FER'İ MÜDAHALE ETKİSİ VE ŞARTLARI

Müdahale etkisinin şartlarını tespit edebilmek için öncelikle bu etkiye ilişkin düzenlemelerin incelenmesi gerekir. Alman Medeni Usul Kanunu'nun 68. maddesinin ilk fıkrasına göre "*Fer'i müdahilin, asıl taraf ile olan hukuki ilişkisinde, hâkim önüne getirilmiş uyuşmazlık hakkında yanlış karar verildiği iddiası dinlenmeyecektir* (dZPO § 68/1 c.1)". Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 69. maddesinin ikinci fıkrası da Alman hukukundaki düzenleme ile paralel bir ifade içermektedir. Buna göre "*Fer'i müdahilin, tarafla rücu ilişkisinde, asıl davadaki uyuşmazlık hakkında yanlış karar verildiği iddiası dinlenilmez* (HMK m.69/2 c.1)". İsviçre hukukundaki düzenleme ise bu iki düzenlemeden biraz farklıdır. İsviçre Federal Medeni Usul Kanunu'nun 77. maddesine göre "*Yargılamanın asıl taraf aleyhine sonuçlanması, fer'i müdahale karşı da bir etki doğurmaktadır* (schZPO Art 77)". Söz konusu düzenlemeler üçüncü kişinin davaya fer'i müdahil olarak katılması sonucu ortaya çıkan etkiye yani fer'i müdahale etkisine ilişkin düzenlemelerdir. Fakat daha önce de ifade edildiği üzere bu etki, üçüncü kişinin fer'i müdahil olmadığı ancak davanın kendisine ihbar edildiği durumlarda da oluşabilmektedir. Zira Alman hukuku, İsviçre hukuku ve Türk hukukunda ihbar etkisi ile ilgili düzenlemelerde fer'i müdahale etkisine ilişkin düzenlemelerin kıyasen uygulanacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir (dZPO § 74/3; schZPO Art 80; HMK m.64). Dolayısıyla fer'i müdahale etkisinin şartları değerlendirilirken sadece fer'i müdahale sonucunda ortaya çıkan fer'i müdahale etkisi değil aynı zamanda davanın ihbarı ile oluşan ihbar etkisi de dikkate alınmalıdır.

8 Medeni usul hukukunda bir davada, davacı ve davalı olmak üzere iki taraf bulunmaktadır. Müdahale etkisine sahip karara ilişkin davada da davacı ve davalı olmak üzere iki taraf bulunmakla birlikte müdahale etkisi bakımından birden fazla yargılama bulunması ve bu etkinin üçüncü kişilerin hukuki durumunu etkilemesi sebebiyle asıl davadaki taraflar "*asıl taraf (Hauptpartei)*" ve "*karşı taraf (Gegenpartei)*" olarak adlandırılmaktadır. Üçüncü kişinin fer'i müdahil sıfatıyla davayı kazanması için desteklediği, yardım ettiği taraf veya ihbar durumunda ihbar eden, müdahale etkisi bakımından, "*asıl taraf*"; asıl tarafın karşısında yer alan taraf ise "*karşı taraf*" olarak ifade edilmektedir (Wieczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 66 Rn.1; Klaus Schreiber, 'Der Ausschluss verzögerten Vorbringens im Zivilprozeß als Folge von Streitverkündung, Rechtskraft oder arglistigem Verhalten' (1980) (2) Juristische Ausbildung 75, 77; Eberhard Wieser, 'Die Interventionswirkung nach § 68 ZPO' (1966) 79(3-4) Zeitschrift für Zivilprozess 246, 247; Kathrin Ziegert, *Die Interventionswirkung* (Mohr Siebeck 2003) 5 dn.2). Bu çalışmada asıl taraf, karşı taraf ve üçüncü kişi (fer'i müdahil veya ihbar olunan) kavramları sıklıkla kullanılacaktır.

“*Fer’i müdahale etkisi (Nebeninterventionswirkung/Streithilfewirkung)*”, bir davada verilen hükmün bağlayıcı bir etkisi olup o davadaki fer’i müdahil ile yanında katıldığı taraf (asıl taraf) arasındaki hukuki uyumsuzlukta usûlî önem kazanmakta⁹ ve bu uyumsuzluğun görüleceği müteakip davada sonuç doğurmaktadır. Bu sonuç, temelde ilk karardaki maddi ve hukuki tespitlerin, fer’i müdahil ile asıl taraf arasındaki müteakip davada bağlayıcı olması şeklinde ifade edilebilir. Bu doğrultuda fer’i müdahil veya asıl taraf ilk davada verilen hükmün ve gerekçesinde yer alan tespitlerin yanlış olduğunu ileri süremez. Bunun dışında üçüncü kişi kural olarak müteakip davada, asıl tarafın yargılamayı hatalı yürüttüğü iddiasında bulunamaz (HMK m.69/2 c.2). Yine müteakip davaya bakan mahkeme de ilk karar ve karardaki tespitlerle bağlı olup bu konularda yeniden inceleme ve değerlendirme yapamaz. İhbarın etkisi de amaçları ve sonuçları itibariyle fer’i müdahale etkisi ile aynı olmakla birlikte oluşum şartları farklıdır. Buna göre “*ihbar etkisi (Streitverkündungswirkung)*” bir davada verilen hükmün bağlayıcı bir etkisi olup o davanın ihbar edilmiş olmasının bir sonucu olarak ihbar olunan ile ihbar eden (asıl taraf) arasındaki müteakip davada sonuç doğurmaktadır. Bu doğrultuda hem müteakip davanın tarafları olan ihbar olunan ve ihbar eden hem de bu davaya bakacak mahkeme ilk davada verilen hüküm ve hükümde yer alan maddi ve hukuki tespitlerle bağlıdır. Özetle müdahale etkisi geniş çerçevede üçüncü kişinin, asıl taraf ile olan hukuki ilişkisinde ve aralarında görülecek müteakip davada, ilk davada verilen hükmün yanlışlığını ve kural olarak asıl tarafın yargılamayı hatalı yürüttüğünü ileri sürememesi şeklinde ifade edilebilir. Bu doğrultuda müdahale etkisinin oluşması için gerekli şartlar kabaca üç başlık altında ele alınabilir. Bunlar; (i) ilk yargılamada (asıl taraf ile karşı taraf arasındaki ilk davada) karar verilmiş olması, (ii) üçüncü kişinin ilk yargılama ile bir müdahale ilişkisinin bulunması (fer’i müdahil olması veya davanın kendisine ihbar edilmesi) ve son olarak (iii) asıl taraf ile üçüncü kişi arasında açılmış bir dava (müteakip dava) bulunması. Bu çalışmada müteakip davaya konu edilebilecek hukuki ilişki ve taleplerin niteliği belirleneceğinden müdahale etkisinin şartları, kapsamı ve doğurduğu sonuçlar gibi hususlar ayrıntılı olarak incelenmeyecektir.

III. ASIL TARAF İLE ÜÇÜNCÜ KİŞİ ARASINDA GÖRÜLECEK MÜTEAKİP DAVA

A. GENEL OLARAK

Müdahale etkisi, üçüncü kişinin fer’i müdahil olarak yer aldığı veya davanın kendisine ihbar edildiği bir yargılamada nihai bir karar verilmesi ve bu kararın şekli anlamda kesinleşmesi ile ortaya çıkmakla birlikte¹⁰ ilk yargılamadaki asıl taraf ile üçüncü kişi (fer’i müdahil veya ihbar olunan) arasında daha

9 Alexander Chasklowicz ‘Parteien §§ 59-90’ in Christoph Kern and Dirk Diehm (eds), *Berliner Kommentare: Zivilprozessordnung Kommentar* (Erich Schmidt 2017) § 68 Rn.1; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 68 Rn.1.

10 Müdahale etkisinin doğması için kararın şekli anlamda kesinleşmesinin yeterli olduğu yönünde bkz. Jens Adolphsen, *Zivilprozessrecht* (8rd edn, Nomos 2023) § 36 Rn.9; Markus Gehrlein ‘§§ 66-77’ in Hanns Prütting and Markus Gehrlein (eds), *Zivilprozessordnung Kommentar* (16rd edn, Luchterhand 2024) § 68 Rn.4; Wiczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 68 Rn.56; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 68 Rn.5; Wieser (n 8) 282; Hans-Joachim Schwanecke, ‘Nebenintervention und Rechtskraftwirkung’ (DPhil thesis, Ruprecht Karl Universität Heidelberg 1975) 88; Ziegert (n 8) 67; Anke Wittgruber, *Zur Übertragbarkeit der zivilprozessualen Nebenintervention in die Verfahren der freiwilligen Gerichtsbarkeit* (Bonn 1996)

sonra açılmış olan bir davada sonuç doğurmaktadır. Müdahale etkisinin müteakip yargılamada sonuç doğuran bir etki olduğu fer'i müdahale etkisine ilişkin düzenlemelerdeki “asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkide bazı iddiaların dinlenmeyeceği” şeklindeki ifadelerden anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda sonraki yargılamada üçüncü kişi veya asıl taraf ilk yargılamadaki kararın yanlış olduğunu ileri süremez. Yine üçüncü kişi kural olarak asıl tarafın ilk yargılamayı hatalı yürüttüğü iddiasında bulunamaz. Bunun yanında müteakip yargılamayı gören mahkeme de ilk karardaki tespitlerle bağlıdır, bu tespitlerden farklı bir değerlendirme yapılmasına sebep olabilecek iddia ve savunmalar ile delilleri dikkate alamaz. İşte fer'i müdahalenin veya ihbarın hukukken yarattığı bu etki (müdahale etkisi) ancak asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki müteakip yargılamada gündeme gelebilecektir.

Müdahale etkisinin sonuç doğurabilmesi açısından müteakip davada tarafların konumu yani davacı veya davalı tarafta yer alıp almadıkları önemli değildir. Zira düzenlemelerde asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkiden bahsedilmiş olup tarafların davadaki konumuna ilişkin sınırlayıcı bir ifade yer almamaktadır. Bu doğrultuda söz konusu hukuki ilişki, asıl tarafın üçüncü kişiye karşı veya üçüncü kişinin asıl tarafa karşı açtığı bir davaya konu edilebilir ve müdahale etkisinin sonuç doğurması bakımından her iki ihtimal arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkiye dayanan bir talep, asıl yargılamaya fer'i müdahalede bulunabilmek veya asıl davanın ihbarı için sebep olarak gösterilmiş olabilir.

İlk olarak fer'i müdahale veya ihbar sebebi olarak gösterilen bu talebin müteakip yargılamada bir iddia mı yoksa savunma sebebi mi oluşturacağı müdahale etkisinin oluşması bakımından önemsizdir¹¹. Örneğin; satıcı (S)'den aldığı malın ayıplı olduğunu fark eden tüketici (T), ayıptan dolayı garanti sorumluluğu bulunduğu için (S)'ye karşı dava açmıştır. (S) bu davayı kaybetmesi halinde, malı satın aldığı (A)'ya karşı rücu talebinde bulunabileceği için davayı (A)'ya ihbar etmiştir. İlk davada (S) aleyhine karar verilmesi halinde ileri sürülebilecek rücu talebi (S) tarafından açılacak bağımsız bir davada iddia sebebi olabileceği gibi (A) tarafından malın satış bedelinin ödenmesi için kendisine karşı açılan davada savunma sebebi de oluşturabilir ve her iki durumda da ilk kararda garanti talebi için önemli olan tespitler müdahale etkisi kapsamında bağlayıcıdır. Hatta bu talebin, asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki başka bir hukuki ilişkiye dayanan alacak davasında takas savunmasına konu edilmesi durumunda da müdahale etkisi dikkate alınacaktır.

İkinci olarak ihbar veya fer'i müdahale sebebi (hukuki yarar) olarak bir talep gösterilmesi müdahale etkisinin, sadece gösterilen bu talep veya talepler bakımından geçerli olacağını göstermez. Bir başka deyişle müdahale etkisi, ihbar veya fer'i müdahale sebebi olarak gösterilen taleple sınırlı olarak değil asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkiden doğabilecek tüm talepleri kapsayacak şekilde

132; Thomas/Putzo/Hüßtege (n 1) § 68 Rn.4; Rosenberg/Schwab/Gottwald (n 1) § 50 Rn.54; Walter Zimmermann, *Zivilprozessordnung* (10rd edn, ZAP 2016) § 68 Rn.1; Wolf-Dieter Dressler and Dirk von Selle 'Parteien §§ 59-77' in Volkert Vorwerk and Christian Wolf (eds), *BeckOK ZPO* (54rd edn, C.H.Beck 2024) § 68 Rn.5; Ahmet Cahit İyilikli, *Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm* (Yetkin 2016) 346; Efe Direnisa, *Die materielle Rechtskraft im deutschen und türkischen Zivilverfahrensrecht* (Peter Lang 2012) 59, 61.

11 Davanın ihbarı bakımından aynı yönde bkz. Wiczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.46.

ortaya çıkacaktır¹². Yukarıdaki örnek üzerinden açıklarsak; her iki alıcı da malın ayıplı olduğunu kendi satıcısına bildirerek satış bedelini ödemekten imtina etmiş olsun. (A) malın ayıplı olmadığı iddiasında olduğundan satış bedelinin ödenmesi için (S)'ye dava açmıştır. (S) ise malın ayıplı olmadığı gerekçesiyle bu davanın kabul edilmesi halinde (T)'den satış bedelini talep edebileceği için davayı (T)'ye ihbar etmiştir. Bu dava devam ederken (T) satış bedelini ödemiş ancak ayıp sebebiyle (S)'ye karşı dava açarak garanti talebinde bulunmuştur. Bu sırada ilk dava malın ayıplı olmadığı gerekçesiyle kabul edilmiş ve kesinleşmiştir. İşte bu örnekte ihbar sebebi olarak (T)'ye karşı ileri sürebilecek olan “satış bedelinin ödenmesi talebi” gösterilmişse de müdahale etkisi (T) tarafından açılan ve garanti talebinin konu edildiği davada da sonuç doğuracak yani ilk kararda “malın ayıplı olmadığına ilişkin tespit” müdahale etkisi sebebiyle bağlayıcı olacaktır. Bu sonuç, fer'i müdahale etkisine ilişkin düzenlemenin, asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki belirli bir “talebi” değil de daha geniş çerçevede asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki bir “hukuki ilişkiyi” temel alan lafzıyla da uyumludur. Müdahale etkisinin, üçüncü kişilere ilk davada yer alabilme ve karara etkide bulunabilme imkânı ve dolayısıyla hukuki dinlenilme hakkı tanınmasının bir sonucu olması da bu kabulü desteklemektedir.

Son olarak belirtilmelidir ki ihbar sebebi olabilecek talepten farklı olarak müteakip yargılamaya konu talebin, ilk yargılamanın asıl taraf aleyhine sonuçlanması durumunda ortaya çıkması şart değildir. Buna karşılık ihbarda, ihbar edenin, uyuşmazlığın kendi aleyhine sonuçlanması ihtimalinde üçüncü kişiye karşı veya üçüncü kişinin kendisine karşı bir talepte bulunabilecek olması şarttır (HMK m.61/1). Tüm bunlar göstermektedir ki müdahale etkisinin sonuç doğurabileceği hukuki ilişki ve talepler ihbar sebebi oluşturabilecek taleplerden daha geniş kapsamlıdır. Müdahale etkisi sadece davanın ihbarı ile değil aynı zamanda fer'i müdahale yoluyla da oluştuğu için müteakip yargılamaların daha kapsamlı olması yerinde bir tercihtir. Zira fer'i müdahale sebebi olan hukuki yarar, ihbar sebebinden daha geniş olduğu için müteakip yargılamalara konu hukuki ilişki ve taleplerin sınırlandırılması fer'i müdahale için hukuki yarar kriterinin tercih edilmesini anlamsız kılacak ve fer'i müdahale etkisinin dikkate alınabileceği davaları oldukça sınırlayacaktır.

B. DAVAYA KONU HUKUKİ İLİŞKİNİN VEYA TALEBİN MADDİ HUKUK BAKIMINDAN NİTELİĞİ

1. Genel Olarak

Alman Medeni Usul Kanunu'nun fer'i müdahale etkisine ilişkin 68. maddesinde müdahale etkisinin asıl taraf ile fer'i müdahil arasındaki hukuki ilişki bakımından ortaya çıkacağı düzenlenmişse de bu ilişkinin niteliği hakkında herhangi bir tercihte bulunulmamıştır. Buna karşılık aynı Kanun'un ihbarın kabul edilebilirliğine ilişkin 72. maddesinin birinci fıkrasında taraflardan birinin, uyuşmazlığın kendi aleyhine sonuçlanması halinde üçüncü kişiye karşı garanti (*Gewährleistung*) veya tazmin (*Schadloshaltung*) talebinde bulunabileceğini düşünmesi veya üçüncü kişinin kendisine karşı böyle

12 İhbarın, sadece bazı talepler bakımından sınırlandırılabileceğini ve bu durumda müdahale etkisinin bu taleplerle sınırlı olarak ortaya çıkacağını kabul eden aksi görüş için bkz. Rainer Schilling, 'Die beschränkte Streitverkündung, ein Mittel zur effizienteren und kostengünstigeren Führung von Bauprozessen?' (2001) (2) Zeitschrift für das gesamte öffentliche und private Baurecht 147, 150.

bir talepte bulunabileceğinden endişe duymasından bahsedilmektedir. Yani ihbar sebebi olabilecek talepler bakımından bir nitelendirme yapılmıştır. Bu sebeple müdahale etkisinin sonuç doğuracağı hukuki ilişkinin niteliği Alman hukukunda daha çok ihbar sebebi bağlamında değerlendirilmektedir. İsviçre hukukunda ise ne müdahale etkisine ilişkin düzenlemelerde (schZPO Art 77, Art 80) ne de ihbara ilişkin düzenlemede (schZPO Art 78) asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkinin veya ileri sürülebilecek talebin niteliği konusunda bir nitelendirme yapılmıştır. Avusturya hukukunda da ihbara ve fer'i müdahaleye ilişkin düzenlemelerde asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkinin veya ileri sürülebilecek talebin niteliğine ilişkin bir ifade yer almamaktadır sadece “medeni hukuk çerçevesinde bir etki yaratmak amacıyla uyuşmazlığın üçüncü kişilere bildirilmesinden” bahsedilmektedir (öZPO § 21/1).

Hukukumuzda ihbara ilişkin düzenleme Alman hukukundaki düzenleme ile paralel olsa da fer'i müdahale etkisine ilişkin düzenleme Alman hukukunda müdahale etkisine ilişkin düzenlemelerden farklı olarak tıpkı ihbara ilişkin düzenlemede (HMK m.61/1'de) olduğu gibi asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkinin niteliğine dair bir belirleme içermektedir. Buna göre fer'i müdahilin, tarafla rücu ilişkisinde, asıl davadaki kararın müdahale etkisine sahip olacağı ifade edilmiştir (HMK m.69/2 c.1). İhbarın etkisine ilişkin düzenlemede de fer'i müdahale etkisine ilişkin düzenlemenin kıyasen uygulanacağı düzenlendiği için (HMK m.64) asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkiye ilişkin nitelendirmeler ve değerlendirmeler ihbar etkisi bakımından da geçerlidir. Bu nedenle hukukumuz bakımından asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişki ve talebin niteliğinin ihbar sebebinden ziyade müdahale etkisinin sonuç doğuracağı müteakip dava bakımından değerlendirilmesi daha uygundur. Böylece müdahale etkisinin sonuç doğuracağı bir dava bulunup bulunmadığı belirlenebilir. Ancak hukukumuzda ihbar sebebi olarak gösterilen talepler (HMK m.61/1) ile müteakip davadaki talepler (HMK m.69/2 c.1) aynı yönde düzenlendiğinden (yani rücu talepleri olarak gösterildiğinden) Alman hukukunda ihbar sebebi oluşturabilecek taleplere ilişkin değerlendirmelerden yararlanmak mümkündür.

Alman hukuku bakımından; asıl taraf ile üçüncü kişi arasında ileri sürülebilecek taleplerin niteliğine ilişkin Alman Medeni Usul Kanunu'nun 72. maddesinde öngörülen sınırlamanın müdahale etkisinin sonuç doğuracağı davadaki talep ve hukuki ilişki bakımından geçerli olmadığı, Kanundaki bu düzenlemenin ihbar sebebine ilişkin olduğu dolayısıyla sadece ihbarın geçerliliğini etkileyeceği¹³,

13 Alman hukukunda bugün için hâkim görüş ihbar sebeplerinin Kanun'da sayılan garanti ve tazmin talepleriyle sınırlı olmadığını kabul ettiği için bu nitelendirmeye uymayan hukuki talepler de ihbar sebebi oluşturabilir. Dolayısıyla Kanundaki bu sayımın ihbarın geçerliliğini etkilemesi de mümkün değildir. Bkz. Wiczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.48; BeckOK ZPO/Dressler/von Selle (n 10) § 72 Rn.9; Ralf Bendtsen 'Parteien §§ 50-90' in Ingo Saenger (ed), *Zivilprozessordnung* (10rd edn, C.H.Beck 2023) § 72 Rn.8; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 72 Rn.5, 9; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 72 Rn.6; Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 72 Rn.7; Christoph Althammer '§§ 66-77' in Richard Zöller (ed), *Zivilprozessordnung* (35rd edn, Otto Schmidt 2024) § 72 Rn.5; Ludwig Häsemeyer 'Die Interventionswirkung im Zivilprozeß – prozessuale Sicherung materiellrechtlicher Alternativverhältnisse' (1971) 84(2) Zeitschrift für Zivilprozess 179, 188-189; Hartmut Lammenett, 'Nebenintervention, Streitverkündung und Beiladung – Prozessuale Institute der Drittbeteiligung und die Möglichkeiten ihrer Angleichung im Zivilprozeß und den Verwaltungsstreitverfahren' (DPhil thesis, Universität zu Köln 1976) 59; Eibner (n 1) 45; Ziegert (n 8) 120 ff. Alman hukukunda, hâkim görüş doğrultusunda Kanundaki “garanti veya tazmin (*Gewährleistung und Schadloshaltung*)” ifadelerinin kaldırılması yönünde reform çalışması yapılmışsa da bu çalışma yasalaşmamıştır. Bkz. “Entwurf eines Gesetzes zur Änderung der Zivilprozeßordnung, BT-Drucksache VI/790, s.2, 35-36.

buna karşılık aynı Kanun'un müdahale etkisini düzenleyen 68. maddesinde böyle bir sınırlama getirilmediği için ilk kararın müdahale etkisi oluşturabileceği hukuki ilişki veya taleplerin sınırlı olmadığı söylenebilir. Türk hukukunda ise rücu ilişkisinden bahsedildiği için ilk bakışta müdahale etkisinin sonuç doğurabileceği müteakip yargılamaların Alman hukukuna nazaran daha dar kapsamlı olduğu düşünülebilir.

Müdahale etkisi bireysel menfaatlerin ve maddi hukuki durumun korunması amacı yanında çelişkili kararların engellenmesi, hukuki kesinlik ve barışın sağlanması, usul ekonomisinin korunması gibi kamusal menfaatlere de hizmet eden ve dolayısıyla ihbar kurumuna nazaran daha geniş amaçları olan bir etkidir. Müdahale etkisinin bu amaçları sadece rücu ilişkilerinde değil ikiden fazla kişinin bulunduğu diğer maddi hukuk ilişkileri bakımından da korunmalıdır. Maddi hukukta sözleşme serbestisi ilkesinin geçerli olması, ikiden fazla kişinin bulunduğu hukuki ilişkilerin farklı birçok şekilde ve içerikte ortaya çıkabilmesi, özellikle birden fazla alacaklı veya borçlunun bulunduğu birlikte borçluluk¹⁴ ve birlikte alacaklılık¹⁵ türlerinin çokluğu ve karmaşıklığı karşısında bu sayımın sınırlayıcı olduğunu kabul etmek doğru değildir. Böyle bir kabul, müdahale etkisinin “*ikiden çok kişinin bulunduğu hukuki ilişkilerde sorumluluğun veya alacağın paylaştırılması*” fonksiyonuna ve amacına da uygun olmayacaktır. Bu sebeple müteakip yargılamaya konu edilebilecek hukuki ilişkiler sadece rücu ilişkilerinden ibaret değildir, rücu kavramına dahil olmayan diğer hukuki ilişkiler bakımından da müdahale etkisi oluşması mümkündür. Bir başka deyişle Kanun'daki bu sayımın sınırlayıcı değil, örnekleme niteliğinde olduğu kabul edilmelidir.

İhbar sebebine ilişkin diğer sınırlama – yani talebin ilk yargılamanın asıl taraf aleyhine sonuçlanması ihtimalinde ileri sürülebilecek olması şartı – müdahale etkisi bakımından getirilmediği için ve yine “talep” yerine daha geniş kapsamlı olarak taraflar arasındaki “hukuki ilişki” baz alındığı için tıpkı Alman hukukundaki gibi müteakip yargılamaya konu hukuki ilişkinin rücu ilişkileri ile sınırlı olmadığı kabul edilmelidir. Hatta kanaatimize göre asıl taraf ile üçüncü kişi arasında olmak şartıyla ilk karardaki tespitlerin önem arz ettiği tüm hukuki ilişkiler bakımından – ihbar veya fer'i müdahale sebebi olarak gösterilen hukuki ilişki olup olmadığı fark etmeksizin – müdahale etkisinin sonuç doğurması mümkündür. Ne var ki böyle bir durum nadiren ortaya çıkacaktır. Zira çoğu zaman fer'i müdahale veya ihbar sebebi olarak gösterilen talep ve hukuki ilişki, müteakip yargılamanın da konusunu oluşturacaktır ancak müdahale etkisinin sonuç doğurması bakımından böyle bir şart bulunmamaktadır¹⁶. Ancak unutulmamalıdır ki böyle bir durumda müdahale etkisi ancak ve ancak ilk yargılamaya fer'i müdahil olunmuşsa veya geçerli bir ihbar bulunuyorsa ortaya çıkabilir. Dolayısıyla müdahale etkisinin doğduğunu tespit etmek için öncelikle her somut olay ve hukuki ilişki

14 Birlikte borçluluk, bir borç ilişkisinde birden fazla borçlunun bulunmasını ifade eden bir kavram olup elbirliği borçluluğu, kısmi borçluluk, müteselsil borçluluk, mevcut borca katılma ve bölünemeyen edimden dolayı birlikte borçluluk, kümülatif borçluluk, garanti sözleşmesi, kefalet sözleşmesi ve sigorta sözleşmesinden doğan birlikte borçluluk gibi farklı şekillerde ortaya çıkabilir (Kadir Berk Kapancı, *Birlikte Borçlulukta Borçlular Arası İlişkiler* (Vedat 2014) 3-5).

15 Birlikte alacaklılık, bir borç ilişkisinde birden fazla alacaklının bulunmasını ifade eden bir kavram olup elbirliği halinde alacaklılık, kısmi alacaklılık, müteselsil alacaklılık, mevcut alacağa katılma, bölünemeyen bir edimin birden çok alacaklısı bulunması gibi farklı şekillerde ortaya çıkabilir (Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.II* (13. Bası, Vedat 2017) 492-494, 636).

16 Wieczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 68 Rn.85; Wieser (n 8) 279.

bakımından üçüncü kişinin fer'i müdahil olup olmadığı veya ilk davanın geçerli bir şekilde ihbar edilip edilmediği kontrol edileceğinden aşağıda incelenen hukuki ilişki örnekleri bu bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

2. Rücu İlişkisi

Müdahale etkisinin ortaya çıkabileceği hukuki ilişkilerin en tipik örneğini rücu ilişkileri ve talepleri oluşturmaktadır. Müdahale etkisi sayesinde rücu davalarında rücu hakkı sahibi (genellikle asıl taraf olsa da üçüncü kişi de olabilir), asıl sorumluya karşı açtığı davada ilk karardaki tespitlerden yararlanabilmekte ve ilk davada yanlış karar verildiği iddiasının ileri sürülmesi nedeniyle farklı yönde bir tespit yapılması ve aleyhine karar verilmesi riskinden kurtulmaktadır¹⁷. Örneğin; birlikte borçluluk türlerinden biri olan “müteselsil borçluluk veya sorumlulukta (*gesamtschulnerische Schuldnerschaft oder Haftung*)” borçlular arasındaki ilişki bir rücu ilişkisidir. Müteselsil borçluluk, birden fazla kişinin aynı hukuki sebepten dolayı alacaklıya karşı borcun tamamından asıl borçlu sıfatıyla sorumluluğunu ifade etmekte olup borçlulardan biri borcu ifa ettiğinde diğer borçlular da borçtan kurtulmaktadır¹⁸. İşte müteselsil borçlulukta alacaklıya ifada bulunan borçlu, aralarındaki iç ilişkiye dayanarak kendi payına düşenden fazla ödediği miktar için diğer borçlu veya borçlulara rücu hakkına sahiptir. Örneğin; (B) ve (D) birlikte bir zarara sebep olmuş ve zarar gören (Z) müteselsil sorumlulardan (B)'ye karşı alacak davası açmış ve bu dava (B) tarafından diğer borçlu (D)'ye ihbar edilmiştir¹⁹. Daha sonra alacak davası kabul edilmiş ve (B) borcun tamamını ödemek zorunda kalmıştır. Tazminatın kendi payına düşen kısmından fazlasını ödemek zorunda kalan (B), bu miktar için TBK m.62/2 gereği (D)'ye rücu hakkına sahiptir. İşte (B) tarafından (D)'ye karşı açılan rücu davasında artık (D)'nin, asıl davada yanlış karar verildiği iddiasını ve kural olarak borçlu (B)'nin yargılamayı hatalı yürüttüğünü ileri sürmesi mümkün değildir. Bu davaya bakan mahkeme de asıl davada verilen kararla bağlı olup bu karardaki tespitlerin aksine bir tespitte bulunamaz. Örneğin;

17 Klaus Peter Martens, 'Grenzprobleme der Interventionswirkung' (1972) 85(1) Zeitschrift für Zivilprozess 77, 81.

18 Kapancı (n 14) 23-24.

19 Kendisinden talepte bulunulan müteselsil borçlu, davayı diğer müteselsil borçluya ihbar edebilir (Andreas von Tuhr, and Arnold Escher, *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts Band II (mit Supplement)* (3rd edn, Schulthess 1984) § 90, s.314; Necmeddin M. Berkin, *Medeni Usul Hukuku Esasları* (Hamle 1969) 155; Başözen (n 5) 304). Buna karşılık müteselsil borçluluk veya sorumlulukta alacaklının, borçlulardan birine karşı açtığı davayı diğer borçlu veya borçlulara ihbar etmesi mümkün değildir. Zira alacaklının diğer borçlulara karşı talep hakkı ilk davada verilecek karara bağlı değildir. Bir başka deyişle alacaklı en başından itibaren diğer müteselsil borçluların sorumluluğuna gidebileceği için ihbar hakkına sahip değildir (Adolf Schönke and Kurt Kuchinke, *Zivilprozessrecht* (9rd edn, C.F.Müller Karlsruhe 1969) 124; Florian Jacoby '§§ 50-77' in Friedrich Stein (ed), *Kommentar zur Zivilprozessordnung Band 1* (24rd edn, Mohr Siebeck 2024) § 72 Rn.11; Zöller/Althammer (n 13) § 72 Rn.8; Kathrin Bünnigmann '§§ 64-77' in Monika Anders and Burkhard Gehle (eds), *Zivilprozessordnung mit GVG und anderen Nebengesetzen* (83rd edn, C.H.Beck 2025) § 72 Rn.4; Rosenberg/Schwab/Gottwald (n 1) § 51 Rn.17; BeckOK ZPO/Dressler/von Selle (n 10) § 72 Rn.12; Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 72 Rn.10; HK/Bendtsen (n 13) § 72 Rn.10; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 72 Rn.6; Peter Wilhelm Schäfer, 'Nebenintervention und Streitverkündung' (DPhil thesis, Universität zu Köln 1989) 139; Ayrıca bkz. Herbert Fenn, 'Anmerkung zu BGH Urteile vom 26.03.1987 – VII ZR 122/86 und vom 26.03.1987 – IX ZR 69/86' (1987) (21) JuristenZeitung 1033, 1037; Werner Schubert, 'Anmerkung zu BGH Urteil vom 22.12.1977 – VII ZR 94/76' (1978) (8) Juristische Rundschau 330, 331-332; Ludwig Häsemeyer, 'Anmerkung zu BGH Urteil vom 26.03.1987 – VII ZR 122/86' (1988) (2) Juristische Rundschau 67, 69-71). Somut örnekte zarar gören (Z), tazminat davasını (B) ve (D)'ye karşı açabileceği için ihbar hakkı bulunmamaktadır.

bir zarar ve alacak hakkı bulunmadığı, bu sebeple (B)'nin ödeme yapmak zorunda olmadığı gibi bir gerekçeye dayanarak rücu davasını reddetmesi mümkün değildir aksi takdirde hükmün müdahale etkisi ihlal edilmiş olacaktır.

Rücu hakkı, bir kişiye ait borcu ifa ederek geçici olarak yüklenmiş olan kişinin, yüklendiği bu borcu asıl borç yükünü taşıyan kişiden talep edebilmesidir²⁰. Rücu hakkı; iç ilişkiden kaynaklanan özel rücu hakkı ve sadece bazı özel durumlarda kanunda öngörülen genel rücu hakkı (halefiyet) olarak ikiye ayrılmaktadır. Özel rücu hakkı, borcun ifa edilmesi yani alacaklının tatmin edilmesiyle doğan ve ifa edilen alacaktan ve alacaklının hakkından bağımsız nitelikte yeni bir hak olup kanundan, rücu hakkı sahibi ile borçlu arasındaki sözleşmesel bir ilişkiden, haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden doğabilir²¹. Genel rücu hakkı (halefiyet) ise kanunda öngörülen hallerde veya kanundaki (TBK m.127'deki) şartların sağlanması yoluyla ortaya çıkan istisnai nitelikte bir rücu hakkı olup özel rücu hakkından farklı olarak alacaklının tatmin edilmesi ile doğan yeni bir hak değildir, kanun gereği alacaklının hakkı ifada bulunan kişiye geçmektedir²². Bu sebeple halefiyet ve özel rücu arasında, alacağa bağlı hakların kullanılabilmesi, zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağı tarih ve ispat külfeti bakımından farklılıklar bulunmaktadır²³. Rücu hakkı, ifada bulunan kişi ile borçlu arasındaki iç ilişkiye dayanmaktayken halefiyet hakkı, alacaklının tatmin edilmesine yani ifada bulunan kişinin alacaklı ile arasındaki dış ilişkiye dayanmaktadır²⁴. Doktrinde halefiyetin temel amacının, özel rücu hakkını kuvvetlendirmek olduğu ve tartışmalı olmakla birlikte halefiyetin temelinde mutlaka özel rücu hakkının bulunması gerektiği ifade edilmektedir²⁵. Halefiyetin rücudan bağımsız olarak ortaya çıkabileceği, temelinde mutlaka özel rücu hakkının bulunması gerekmeyişi kabul edilsin veya edilmesin fark etmeksizin halefiyet de özel rücu hakkı gibi müdahale etkisinin oluşabileceği hukuki ilişkilerden biridir ve dolayısıyla halefiyete dayanan talepler de ilk karara ve karardaki tespitlere dayanılarak müteakip davada ileri sürülebilir. Zira hukuki nitelikleri farklı olsa da rücu ve halefiyet, borç yükünün paylaştırılmasına ve esas sorumlusuna aktarılmasına hizmet eden, benzer fonksiyonlara sahip ve aynı amaca yönelmiş hukuki kurumlardır²⁶. Müdahale etkisi de ikiden çok kişinin bulunduğu hukuki ilişkilerde zararın ve sorumluluğun paylaştırılmasına hizmet eden

20 Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri* (Yetkin 2021) 1064; Haluk N. Nomer, 'Halefiyet İle Rücu Hakkı Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar İle Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü' (1997) 55(3) İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası 243, 248; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (19. Bası, Turhan Kitabevi 2015) 514; Kılıçoğlu AM, *Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet* (Sevinç 1979) 13.

21 Gümüş (n 20) 1064; Nomer, Halefiyet (n 20) 248; Kapancı (n 14) 358-359.

22 Kapancı (n 14) 357; Kılıçoğlu, Halefiyet (n 20) 13; Kılıçoğlu (n 20) 515.

23 Halefiyet, alacağa bağlı taleplerin ileri sürülmesi imkânı tanıır ancak borcun ifasıyla doğan yeni bir alacak hakkı olmadığından özel rücu hakkından farklı olarak ifayla birlikte yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlamaz (Kılıçoğlu, Halefiyet (n 20) 13-14). Yine halefiyete dayanan taleplerde alacaklıya ödemede bulunulduğunun ispatlanması yeterli olup diğer borçlu ile olan iç ilişkinin ispatına gerek bulunmadığı için ispat külfeti açısından halefiyet, özel rücu hakkına nazaran daha avantajlıdır (Necip Bilge, 'Kefilin Alacaklıya Halef Olmasından Doğan Bazı Meseleler' (1954) 11(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 281, 284).

24 Bilge (n 23) 283.

25 Gümüş (n 20) 1065; Bilge (n 23) 283; Nomer, Halefiyet (n 20) 248; Kapancı (n 14) 364, dn.1530. Halefiyetin mutlaka temelde bir rücu hakkının bulunmasını gerektirmediği yönünde bkz. Kılıçoğlu, Halefiyet (n 20) 16.

26 Kılıçoğlu, Halefiyet (n 20) 13; Bilge (n 23) 283; Kapancı (n 14) 358; Ekin Korkmaz, 'Bir Kanunî Rücu Aracı Olarak Halefiyetin Türk Borçlar Hukuku ve İsviçre Borçlar Hukukunda Geçerli Olan Rücu Sistemlerindeki Yeri' (2021) 11(1) Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 441, 448.

bir etki²⁷ olduğu için asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki talep ister rücu ilişkisine ister halefiyete dayansın müdahale etkisinin sonuç doğurabileceği niteliktedir. Örneğin; bölünemeyen bir borcun birden fazla borçlusu olduğu hallerde borcun tamamını ifa eden borçlu alacaklıya halef olur ve diğer borçlulardan payları oranında alacağı talep edebilir (TBK m.85/2-3). Yine sigortacının, sigorta tazminatını ödediğinde sigortalının yerine geçmesi (TTK m.1472) veya borçtan şahsen sorumlu olmayan rehinli taşınmaz malikinin, ipoteğin kaldırılması için borcu ödemesi halinde alacağın kendisine geçmesi (TMK m.884) halefiyete örnektir. Bu örneklerde borçtan sorumlu olmayan (veya borcun bir kısmından sorumlu olan) kişiler, alacaklı tarafından kendilerine karşı açılan ilk davayı kaybetmişler ve sorumlu olmadıkları bir borcu ödemek zorunda kalmışlarsa halefiyete dayanarak asıl sorumlulara karşı dava açabilirler. Halefiyete dayanan bu davalarda – diğer şartların da oluşması kaydıyla – müdahale etkisi sonuç doğuracak yani ilk karardaki tespitlerden farklı yönde bir tespit yapılması mümkün olmayacaktır. Halefiyette, rücu ilişkisinden farklı olarak ifade bulunan kişi ile borçlu arasında bir iç ilişki bulunmaması da bu sonucu değiştirmez. Bir başka deyişle müdahale etkisinin, asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkide geçerli olması halefiyetin müdahale etkisi doğurmaya elverişli bir hukuki ilişki barındırmadığı şeklinde yorumlanmamalıdır. İfade bulunan kişinin (asıl tarafın), borçluya (üçüncü kişiye) yöneltebileceği bir talep bulunduğu sürece bu talebin halefiyete veya taraflar arasındaki iç ilişkiye dayanıp dayanmadığı müdahale etkisinin sonuç doğurması bakımından önemli değildir. Her iki durumda da ikiden çok kişinin bulunduğu hukuki ilişkiler söz konusu olup zararın ve sorumluluğun paylaşılması ihtiyacı bulunmaktadır.

İkiden çok kişinin bulunduğu ve rücu talebi doğurabilecek nitelikteki hukuki ilişkilere örnek olarak Alman hukukunda ihbar sebebi olarak kanunda açıkça zikredilmiş “garanti ve tazmin” sorumluluklarına değinilebilir²⁸. Tazmin sorumluluğu asıl tarafın, yargılamada kendisine karşı ileri sürülen bir talebi yerine getirmek zorunda kalması yahut kendi talebinin yerine getirilmesini uyuşmazlığın karşı tarafından talep edememesi halinde üçüncü kişinin kanunen veya sözleşme gereği tazmin ile yükümlü olmasını ifade etmektedir²⁹. Örneğin; miras bırakan, malvarlığından 100.000 TL'yi oğlu (O)'ya, geri kalan tüm malvarlığını ise vasiyetname yoluyla kızı (K)'ya bırakmıştır. (O), kendisine bırakılan miktar nedeniyle saklı payını talep etmektedir. (K), (O)'nun 200.000 TL değerindeki saklı pay talebini kabul eder ve avukat (A) ile anlaşarak (O)'nun talebini yerine getirmesini ister. Avukat (A), (O) ile yazılı olarak iletişime geçer ancak yanıt alamayınca, tevdi mahalli tayini³⁰

27 Wiecek/Schütze/Mansel (n 1) § 68 Rn.3; Martens (n 17) 80.

28 Doktrinde “rücu” kavramının, garanti ve tazmin taleplerini içine alan üst bir kavram olarak kullanıldığı görülmektedir. Bkz. Häsemeyer (n 13) 188; Wiecek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.50. Bazı kaynaklarda açıkça ifade edilmemekle birlikte ihbar sebebi oluşturan bu talepler bakımından rücu talepleri kavramının kullanıldığı görülmektedir. Bkz. Hans Helmut Bischof, ‘Praxisprobleme der Streitverkündung’ (1999) Monatsschrift für Deutsches Recht 787, 788; Eibner (n 1) 29.

29 MüKoZPO/Schultes (n 5) § 72 Rn.11; Wiecek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.52; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 72 Rn.6; Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 72 Rn.9.

30 Tevdi yeri (mahalli) tayininde, mahkeme, alacaklı temerrüdünün gerçekleşip gerçekleşmediğini yani tevdi hakkı bulunup bulunmadığını kontrol etmeden sadece tevdi yeri tayin etmelidir (Haluk N. Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (20. Bası, Beta 2024) 393). Tevdi yeri tayin edilmesi, tevdi hakkı kalmaz bu sebeple tevdiinin borçtan kurtarıp kurtarmadığı tevdi yerini tayin eden mahkemece değil ileride uyuşmazlığı inceleyecek mahkeme tarafından belirlenir (von Tuhr/Escher (n 19) § 66, s.77, dn.12; Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.I* (18. Bası, Vedat 2020) 386; Nevzat Koç, *İsviçre-Türk Hukukunda Alacaklının Temerrüdü, Şartları ve Sonuçları* (Ankara Üniversitesi

için talepte bulunur ve geri alma hakkından feragat ederek söz konusu tutarı mahkemece belirlenen yere yatırır. Daha sonra (O), saklı payı için (K)'ya karşı dava açar. Sözleşmeye göre (K)'yı, (O)'ya karşı olan saklı paya ilişkin yükümlülüğünden kurtarmakla sorumlu olan avukat (A), bu davaya fer'i müdahil olarak katılır. Mahkeme, avukat (A) tarafından gerçekleştirilen eylemlerin (O)'yu temerrüde düşürmediği ve dolayısıyla tevdiinin borçtan kurtarıcı etkisi olmadığı gerekçesiyle davayı kabul eder. Bunun üzerine (K), sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmede gerekçesiyle avukat (A)'ya karşı tazminat talebinde bulunabilir³¹. İşte (A)'nın (K)'ya karşı olan sorumluluğu tazmin sorumluluğu niteliğindedir. Garanti (tekeffül) sorumluluğu ise asıl tarafa sağlanan bir hakkın yerine getirilmemesinden veya eşyadaki (maldaki) kusurlardan dolayı üçüncü kişinin, kanundan veya sözleşmeden doğan sorumluluğunu ifade etmektedir³². Örneğin; alacağın temlikinde alacak bir edim karşılığında devredilmişse devreden, devir sırasında alacağın varlığını ve borçlunun ödeme gücünü garanti etmiş sayılması (TBK m.191/1) devreden garanti sorumluluğu altında olduğunu göstermektedir³³. Satıcının, satılan maldaki ayıptan (TBK m.219) veya zapttan sorumluluğu (TBK m.214) da garanti sorumluluğu niteliğindedir³⁴. Aslında tazmin talepleri geniş anlamıyla, meydana gelen bir zararın üçüncü bir kişiye aktarılmasını ifade etmekte olup garanti sorumluluğundan doğan talepler de tazmin taleplerinin bir alt kategorisini oluşturmaktadır³⁵.

Garanti veya tazmin sorumluluğu bazı hallerde asıl taraf ile üçüncü kişi arasında rücu hakkı doğurabilirse de durum her zaman böyle değildir. Örneğin; satılan maldaki ayıp nedeniyle kendisine karşı dava açılan ve tazminat ödemek zorunda kalan davalı satıcının, malı satın aldığı üreticiye karşı rücu hakkı bulunmaktadır. Buna karşılık bir edim karşılığı alacağın temlikinde temlik alanın, borçluya karşı açtığı davayı, alacağın bulunmaması sebebiyle kaybetmesi durumunda başkasına ait herhangi bir borcun ifa edildiğinden söz edilemeyeceği için temlik edene karşı ileri sürebileceği talebin rücu ilişkisine dayanmadığı söylenebilir. Nitekim bu örnekte temlik eden, temlik edilen alacak miktarı ile sorumlu olmayıp temlik karşılığında elde ettiği edimi geri vermekle yükümlüdür (TBK m.193). Ancak bu örnekte temlik alan, alacağı elde edemediği için mahkemece verilen ilk karar, onun malvarlığında bir zarara sebep olmuştur ve bu zarar garanti sorumluluğu bulunan üçüncü kişiye (temlik edene) yansıtılabilmektedir. Dava kendisine ihbar edilen veya fer'i müdahil olan temlik edenin, sonraki yargılamada alacağın bulunduğunu ileri sürerek sorumluluktan kurtulması mümkün olmamalıdır. Aksi takdirde temlik alan, her iki yargılamada ortak meselelerin farklı değerlendirilmesi sebebiyle iki davayı kaybetme riski altında olacaktır. Özetle ilk yargılamada verilen karar sebebiyle oluşan bir zararın üçüncü kişiye aktarılabildiği tüm sorumluluk halleri rücu

Basımevi 1992) 187-188).

31 Örnek için bkz. ve karşı. Schwanecke (n 10) 11-12.

32 Stein/Jacoby (n 19) § 72 Rn.9; Wiczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.51.

33 Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (25. Baskı, Yetkin 2020) 1373; Oğuzman/Öz, C.II (n 15) 592; Nomer (n 30) 580; Pierre Tercier, Pascal Pichonnaz ve H. Murat Develioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (On İki Levha 2016) 529-530.

34 Eren, Fikret: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Yetkin 2014) 130.

35 Wiczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.50, 52.

ilişkisi altında kategorize edilemese bile müdahale etkisinin sonuç doğurabileceği nitelikte hukuki ilişkiler olarak kabul edilmelidir³⁶.

3. Kanun'da Sayılmayan Bazı Hukuki İlişkiler Bakımından Müdahale Etkisinin Değerlendirilmesi

a. Alternatif Borçluluk (Sorumluluk) veya Alternatif Alacaklılık

Rücu kavramı içinde yer almamakla birlikte müdahale etkisi oluşturabilecek taleplerden ilki ve en çok inceleneni alternatif hukuki ilişkilere dayanan yani "alternatif borçluluk veya sorumluluk (*alternative Schuldnerschaft oder Haftung*)" veya "alternatif alacaklılık (*alternative Gläubigerschaft*)" hallerinde ortaya çıkan taleplerdir. "Alternatif borçluluk veya sorumluluk" bir borçtan veya zarardan, birden fazla kişiden sadece birinin sorumlu olmasını ifade etmektedir. Buna göre alacaklı veya zarar gören asıl tarafın, iki kişiden birine karşı alacak veya tazminat talebinde bulunabileceği hallerde, bu kişilerden birine karşı açtığı davayı kaybetmesi üzerine diğerine karşı açacağı davada ilk davada verilen karar müdahale etkisi oluşturabilecektir³⁷. Örneğin; zarar gören (Z), (S)'nin kar küreme yükümlülüğünü yerine getirmediği için buzlanma sebebiyle bacasını kırdığını iddia ederek (S)'ye karşı tazminat davası açmıştır. (S) ise küreme yükümlülüğünün bölge sakinlerine ait olduğunu düzenleyen tüzüğün hükümsüz olduğunu ve küreme yükümlülüğünün kendisine değil Belediye'ye ait olduğunu iddia etmiş ve Belediye, (Z)'nin yanında fer'i müdahil olarak yargılamaya katılmıştır. Tüzüğün geçersiz olması sebebiyle davanın reddedilmesi üzerine (Z), bu sefer Belediye'ye karşı küreme yükümlülüğünü yerine getirmediği gerekçesiyle tazminat davası açmıştır. (Z) bu davada, ilk karardaki "tüzüğün geçersiz olduğu tespitine" dayanırken Belediye ise ilk kararın hatalı olduğunu ve tüzüğün geçerli olduğunu iddia etmektedir³⁸. İşte örnekteki gibi birden fazla kişiden hangisinin zarara sebep olduğunun belirsiz olduğu bu durumlarda müdahale etkisi, zarar veren kişinin belirlenmesi fonksiyonu görmektedir³⁹. Alternatif hukuki ilişkiler bakımından müdahale etkisinin oluşması için bu taleplerin aynı borç ilişkisinden (sözleşme, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme gibi)

36 İhbar sebebi bakımından aynı yönde bkz. Wiecek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.52.

37 Wiecek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.53; Kurt Schellhammer, *Zivilprozess* (16rd edn, C.F.Müller 2020) Rn.1628; Othmar Jauernig and Burkhard Hess, *Zivilprozessrecht* (30rd edn, C.H.Beck 2011) § 84 Rn.3; Schönke/Kuchinke (n 19) 123; HK/Bendtsen (n 13) § 72 Rn.10; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 72 Rn.12; Zöller/Althammer (n 13) § 72 Rn.8; Stein/Jacoby (n 19) § 72 Rn.11; Thomas/Putzo/Hüßtege (n 1) § 72 Rn.7; Anders/Gehle/Bünnigmann (n19) § 72 Rn.4; Rosenberg/Schwab/Gottwald (n 1) § 51 Rn.16 vd.; BeckOK ZPO/Dressler/von Selle (n 10) § 72 Rn.11; Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 72 Rn.7; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 72 Rn.6; Zimmermann (n 10) § 72 Rn.7; Blomeyer (n 1) 646-647; Walter Zeiss and Klaus Schreiber, *Zivilprozessrecht* (12rd edn, Mohr Siebeck 2014) Rn. 762; Häsemeyer (n 13) 188-189; Eibner (n 1) 45 ff.; Schäfer (n 19) 138 ff.; Lammenett (n 13) 59-60; Hans-Willi Laumen, 'Streitverkündung, Interventionswirkung und Beweislastverteilung bei alternativer Vertragspartnerschaft' (1990) Festschrift für Gottfried Baumgärtel zum 70. Geburtstag 281, 282-283; Schwanecke (n 10) 26; Martens (n 17) 81; Karl G. Deubner, 'Aktuelles Zivilprozessrecht' (1991) (12) Juristische Schulung 1035, 1035; Naoki D. Takei '§§ 74-80' in Thomas Sutter-Somm, Franz Hasenböhler and Christoph Leuenberger (eds), *Kommentar zur Zivilprozessordnung (ZPO)* (3rd edn, Schulthess 2016) Art. 78 Rn.27; Trenker (n 7) 107; Adler (n 7) 49.

38 Örnek için bkz. ve karşı. Schwanecke (n 10) 26-27; Joachim Martens, 'Rechtskraft und materielles Recht' (1966) 79(5-6) Zeitschrift für Zivilprozess 404, 448.

39 Martens (n 17) 81.

kaynaklanmasına veya içerik ve kapsam bakımından aynı olmasına gerek bulunmamaktadır⁴⁰, önemli olan taleplerin birbirini dışlayıcı nitelikte olması yani bir talebin kabul edilmesi halinde diğerinin konusuz kalmasıdır⁴¹. Alternatif borçluluk bakımından oluşacak bir müdahale etkisi, muhtemel borçlulardan birine karşı açılan davanın reddedilmesi üzerine diğerine karşı açılan ikinci davada “diğerinin (ilk davanın davalısının) sorumlu olduğu itirazının” ileri sürülmesini engelleyecektir⁴².

Alternatif borçluluk ilişkilerinin müdahale etkisi oluşturabileceği kabul edilse de talepler arasında mutlaka hukuki bir alternatiflik olması gerekip gerekmediği tartışmalıdır. Doktrinde bir görüş⁴³ alternatif taleplerin kapsayıcı bir hukuki ilişkiden kaynaklanmadığı yani talepler arasında hukuki değil sadece doğal (gerçek-maddi) bir alternatiflik bulunduğu hallerde müdahale etkisinin oluşmayacağını ileri sürmektedir. Örneğin; (A)’nın arabasının hasar gördüğü gece, yoldan sadece (K) ve (L)’nin araçlarıyla geçtiği ve (A)’nın park halindeki aracının hasar gördüğü mahkemece tespit edilmiştir/sabittir. (K), (L)’den belirli bir saat sonra bu noktadan geçmiş olup (A) ilk olarak (K)’ya karşı dava açmış ve davayı (L)’ye ihbar etmiştir. Daha sonra dava, (A)’nın ispat yükünü taşıdığı ve araçtaki hasara, (K)’nın sebep olduğunun kanıtlanamadığı gerekçesiyle reddedilmiştir⁴⁴. İşte bu örnekte (K)’ya karşı açılan davada verilen kararın (L)’ye karşı açılan davada müdahale etkisi oluşturduğu kabul edilirse (L)’ye karşı açılan ikinci davanın doğrudan kabul edilmesine yol açacağı yani ispat yükünü (L) aleyhine çevireceği ileri sürülmektedir. Dava kendisine ihbar edilen (L)’nin uyuşmazlıkta hangi tarafın davayı kazanmasında hukuki yararı olduğu ve hangi taraf yanında davaya katılacağı belirsizliğinin de bu sonucu desteklediği iddia edilmektedir. Ancak doktrinde bizim de katıldığımız aksi görüşe göre⁴⁵ talepler arasında mutlaka hukuki bir alternatiflik bulunması gerekmez, olgular arasında bir alternatiflik de yeterlidir. Kanaatimize göre ilk davada ispatsızlık sebebiyle verilen kararın müdahale etkisi⁴⁶, (L)’ye karşı açılan davanın kabul edilmesini sağlamayacak sadece bu

40 Zöller/Althammer (n 13) § 72 Rn.8; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 72 Rn.12; Rosenberg/Schwab/Gottwald (n 1) § 51 Rn.17; Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 72 Rn.7; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 72 Rn.6; Thomas/Putzo/Hüßtege (n 1) § 72 Rn.7; Wieczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.56; Stein/Jacoby (n 19) § 72 Rn.11 dn.31; Rüdiger Werres, ‘Die Wirkungen der Streitverkündung und ihre Grenzen’ (1984) Neue Juristische Wochenschrift 208, 208; Schäfer (n 19) 139; Eibner (n 1) 49; Adler (n 7) 52.

41 Ziegert (n 8) 121.

42 Martens (n 17) 81.

43 Rosenberg/Schwab/Gottwald (n 1) § 51 Rn.17; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 72 Rn.12; Zimmermann (n 10) § 72 Rn.8; Bruns (n 1) 122; Häsemeyer (n 13) 196; Eibner (n 1) 51-52; Schäfer (n 19) 140.

44 Örnek için bkz. Bruns (n 1) 122.

45 Anders/Gehle/Bünnigmann (n19) § 72 Rn.4; Zöller/Althammer (n 13) § 72 Rn.8; Wieczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.62; Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 72 Rn.7; BeckOK ZPO/Dressler/von Selle (n 10) § 72 Rn.11; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 72 Rn.6; Lammenett (n 13) 58-59; Ziegert (n 8) 122.

46 Karar için önemli bazı vakıalar ilk davada ispatlanamamış ve müphem kalmışsa ispat yükü kurallarına göre karar verilmesi gerekir ve bu kararlar “*ispatsızlık halinde verilen kararlar (non-liquet Entscheidungen/Beweislastentscheidungen)*” olarak adlandırılabilir. İşte bu kararlarda belirsiz (non-liquet) kalmış vakıalara ilişkin tespitlerin müdahale etkisi oluşturup oluşturmadığı belirsiz olabilir. Doktrinde hâkim görüşe göre bu hallerde “*vakıanın belirsiz kaldığı*” tespiti müdahale etkisi kapsamındadır ancak belirsiz kalan vakıanın varlığı veya yokluğu müdahale etkisine sahip değildir (Rosenberg/Schwab/Gottwald (n 1) § 50 Rn.58; Schellhammer (n 37) Rn.1636; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 68 Rn.16; Zöller/Althammer (n 13) § 68 Rn.10; Wieczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 68 Rn.115; Kern/Diehm/Chasklowicz (n 9) § 68 Rn.10; Thomas/Putzo/Hüßtege (n 1) § 68 Rn.6; HK/Bendtsen (n 13) § 68 Rn.8; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 68 Rn.4; BeckOK ZPO/Dressler/von Selle (n 10) § 68 Rn.11; Zimmermann (n 10) § 74 Rn.14; Anders/Gehle/Bünnigmann (n19) § 68 Rn.7; Helmut Michel and Patrick Bruns, *Der Schriftsatz des Anwalts im Zivilprozess* (7rd edn, C.H.Beck 2021) § 8 Rn.9; Laumen (n 37) 285;

davada “(K)’nın zarara sebep olduğunun kanıtlanamadığı” tespitin aksine bir tespit yapılmasını engelleyecektir. Bu doğrultuda “zarara (K)’nın sebep olduğu” iddiasının ileri sürülmesi mümkün değilse de (L)’nin, zarara kendisinin sebep olmadığına ilişkin iddia ve savunmalarını ileri sürmesi mümkündür. Diğer görüşün iddiasının aksine taleplerin birbirinin alternatifi olması, ilk davanın reddedilmesi halinde muhtemel diğer borçluya karşı açılan davanın kesin olarak kabul edileceğini göstermez. Burada ayrıca belirtmek gerekir ki (K)’ya karşı açılan ilk davada, (L)’nin sorumluluğunun tespit edilmesi de bu sonucu değiştirmeyecektir. Zira ilk davada karar verilebilmesi için yapılması gerekli olmayan yani o dava için esaslı bir nitelik taşımayan tespitler müdahale etkisi kapsamında değildir⁴⁷. (L)’nin sorumluluğuna ilişkin bir tespit, (K)’ya karşı açılan davada karar verilebilmesi için gerekli ve esaslı bir tespit olmadığı için müdahale etkisinin objektif kapsamına dahil değildir dolayısıyla (L), “zarara (K)’nın sebep olduğu” iddiası dışında kalan zarara kendisinin sebep olmadığına ilişkin tüm iddia ve savunmalarını ileri sürebilir⁴⁸.

Müdahale etkisinin oluşabileceği alternatif taleplerden bir diğeri de “alternatif alacaklılık (*alternative Gläubigerschaft*)” durumunda ortaya çıkmaktadır. Alternatif alacaklılık, bir alacağın birden fazla kişiden sadece birine ait olmasını ifade etmektedir. Alternatif alacaklılık hallerinde Kanun’da tanımlanan tipik ihbar sebebi bulunmamaktadır. Zira diğer alacaklının (üçüncü kişinin), borçluya

Peter Gottwald, ‘Interventionswirkung und Rechtskraftwirkung im Vergleich’ (2019) (1) Festschrift für Karsten Schmidt zum 80. Geburtstag 357, 363; Thomas Kittner, ‘Streithilfe und Streitverkündung’ Juristische Schulung (1985) (9) 703-707; (1986) (2) 131-134; (1986) (8) 624-628, 627; Lücke (n 1) 326 ff. Müdahale etkisinin vakıaların belirsizliği yanında bu belirsizliğe bağlanan hukuki sonucu da kapsadığı yönünde bkz. Stein/Jacoby (n 19) § 68 Rn.10; Gottfried Baumgärtel, ‘Anmerkung zu BGH Urteil vom 09.11.1982 – VI ZR 293/79’ (1983) JuristenZeitung 350, 353). Vakıanın belirsiz kaldığı tespitin müdahale etkisine sahip olmasından şu sonuç çıkmaktadır; müteakip davada vakıanın belirsizliğine karşı herhangi bir iddia ve savunma ileri sürülemez. Eğer bu vakıa müteakip davada da önemli ise vakıanın belirsizliğine ilişkin ispat yükünü taşıyan üçüncü kişi veya asıl taraf aleyhine karar verilecektir. Asıl tarafın her iki davada da ispat yükünü taşıyan taraf olması sonucu değiştirmemektedir dolayısıyla iki davayı da ispatsızlık sebebiyle kaybedebilir (Zöller/Althammer (n 13) § 68 Rn.10; HK/Bendtsen (n 13) § 68 Rn.8; Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 68 Rn.7; BeckOK ZPO/Dressler/von Selle (n 10) § 68 Rn.12. İlk davada ispat yükünün hatalı olarak yanlış tarafa yüklenerek karar verildiği hallerde vakıanın belirsizliği ve verilen kararın müdahale etkisi hakkında bkz. Baumgärtel (n 46) 352-353).

47 Zöller/Althammer (n 13) § 68 Rn.9; Anders/Gehle/Bünnigmann (n19) § 68 Rn.5; HK/Bendtsen (n 13) § 68 Rn.6; BeckOK ZPO/Dressler/von Selle (n 10) § 68 Rn.10; Schilken/Brinkmann (n 5) § 17 Rn.14; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 68 Rn.4; Stein/Jacoby (n 19) § 68 Rn.7; Schellhammer (n 37) Rn.1633; Blomeyer (n 1) 648; Adolphsen (n 10) § 36 Rn.11; Peter Arens and Wolfgang Lücke, *Zivilprozessrecht I – Erkenntnisverfahren und Europäisches Zivilverfahrensrecht* (11rd edn, C.H.Beck 2020) § 42 Rn.5; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 68 Rn.15; Zimmermann (n 10) § 68 Rn.3, § 74 Rn.10; Jauernig/Hess (n 37) § 83 Rn.20; Thomas/Putzo/Hüßtege (n 1) § 68 Rn.5a; Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 68 Rn.4, 7; Rosenberg/Schwab/Gottwald (n 1) § 50 Rn.58; Zeiss/Schreiber (n 37) Rn. 758; Michel/Bruns (n 46) § 8 Rn.9; Martens (n 17) 83-84; Egon Schneider, ‘Über die Interventionswirkungen im Folgeprozeß’ (1961) (1) Monatsschrift für Deutsches Recht 3, 4; Hans-Günter Gorski, ‘Anmerkung zu OLG Köln Urteil vom 20.03.1975 – 14 U 219/74’ (1976) Neue Juristische Wochenschrift 811, 811; Hans Helmut Bischof, ‘Die Streitverkündung’ (1984) (7-10) Das juristische Büro 969, 1143; Kittner (n 46) 627; Eibner (n 1) 91 ff.; Häsemeyer (n 13) 193, 195; Max Vollkommer, ‘Anmerkung zu OLG München Urteil vom 11.10.1985 – 14 U 209/85’ (1986) Neue Juristische Wochenschrift 263, 264; Wolfgang Peters, *Die Bindungswirkung von Haftpflichtfeststellungen im Deckungsverhältnis – Insbesondere die Bindung des Haftpflichtversicherers an die Verurteilung des Versicherungsnehmers im Haftpflichtprozeß* (Karlsruhe 1985) 89; Ziegert (n 8) 147; Axel Schober, ‘Die Drittbeteiligung im Zivilprozeß’ (DPhil thesis, Universität Bayreuth 1990) 67, 68; Deubner (n 37) 1035; Wittgruber (n 10) 57, 58; Laumen (n 37) 283-284; Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger/Takei (n 37) Art. 80 Rn.11; Rechberger/Simotta (n 7) Rn.358; Fucik/Klauser/Kloiber (n 7) § 21; Walter Buchegger and Marianne Roth, *Zivilprozessrecht* (3rd edn, Springer 2011) 39; Reischauer (n 6) 57-58; Görgün/Börü/Kodakoğlu (n 5) 407; Yılmaz, C.II (n 5) 1989.

48 Wieczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.62.

karşı yöneltebileceği alacak talebi, ilk davanın borçlu aleyhine sonuçlanmasına bağlı olmaksızın ileri sürülebilir. Ancak borçlu, kendisine karşı yöneltilen alacak talebi bakımından aleyhine karar verilmesi halinde diğer alacaklı (üçüncü kişi) tarafından açılacak alacak davasını da çelişkili kararlar sebebiyle kaybetme riski altındadır. Bu sebeple alternatif alacaklılık hallerinin de tıpkı alternatif borçlulukta olduğu gibi ihbar sebebi oluşturabileceği ve bu çerçevede borçlunun, alacaklılardan biri tarafından açılan davayı diğer alacaklıya ihbar edebileceği kabul edilmektedir⁴⁹. Yine alacaklı üçüncü kişinin, bu davaya borçlu yanında fer'i müdahil olmasında hukuki yararı bulunmaktadır. Alternatif alacaklılık hallerinde ihbar sebebi bulunmadığı dolayısıyla ihbar etkisi oluşamayacağı kabul edilse bile fer'i müdahale etkisi oluşmasında bir engel bulunmamaktadır. Örneğin; çekişmeli bir temlikten sonra alacağın temlik edilmediği iddiasında olan temlik eden (A1), borçlu (B)'ye karşı alacak davası açmış ve alacağı geçerli bir şekilde temlik aldığını düşünen temlik alan üçüncü kişi (A2) de bu davaya borçlu (B) yanında fer'i müdahil olarak katılmıştır⁵⁰. Bu örnekte alacağın temlikinin geçerli olup olmamasına göre ya (A1) ya da (A2) alacak hakkına sahip olduğu için alternatif alacaklılık söz konusudur. Somut olayda diğer şartların da oluşması şartıyla fer'i müdahale etkisi ortaya çıkabileceği için müdahale etkisinin oluşabileceği asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki müteakip davaya konu taleplerden birinin de alternatif alacaklılık hallerinde ortaya çıktığı ifade edilmelidir.

b. İkinci Derece (Tali) Sorumluluk Halleri

Alman hukukunda müdahale etkisi oluşturabilecek taleplerden birinin de “ikinci derece sorumluluk (*subsidiäre Schuldnerschaft/ Subsidiärhaftung*)” hallerinde ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Buna göre alacaklı, asıl sorumluya karşı açtığı davanın aleyhe sonuçlanması halinde tali sorumluya başvurabiliyorsa bu davayı tali sorumluluğu bulunan üçüncü kişiye ihbar etme hakkına sahiptir⁵¹ ve bu durumda müdahale etkisinin oluşması mümkündür. Buna karşılık tali sorumluya karşı açılan ilk davada verilen kararın, alacaklı ile asli sorumlu arasındaki müteakip davada ihbar etkisi oluşturması mümkün değildir⁵². Türk hukukunda da bu görüşe dayanılarak ikinci derece sorumluluk hallerinden olan adi kefalette kefilin, komandit şirkette komanditer ortakların ve kollektif şirkette ortakların sorumluluğu hallerinde asli sorumluya karşı açılan davanın, davacı tarafından tali sorumluya ihbar edilebileceği ileri sürülmektedir⁵³. Kanaatimizce hukukumuzdaki bu örnekler bakımından asli sorumluya karşı açılan davanın, davacı alacaklı tarafından tali sorumluya ihbar edilmesi ve bu yargılamada verilen kararın alacaklı ile tali sorumlu arasındaki hukuki ilişki bakımından müdahale etkisine sahip olması mümkün değildir. Alman hukukunda “ikinci derece sorumluluk” hallerine ilişkin örnekler ile Türk hukukundaki örnekler birbirine benzememektedir.

49 Wiecezorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.71; Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger/Takei (n 37) Art. 78 Rn.34.

50 Örnek için bkz. ve karşı. Ziegert (n 8) 70; Wiecezorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.72.

51 Kern/Diehm/Chasklowicz (n 9) § 72 Rn.12; Schönke/Kuchinke (n 19) 123-124; Wiecezorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.65; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 72 Rn.6; BeckOK ZPO/Dressler/von Selle (n 10) § 72 Rn.13; Zöller/Althammer (n 13) § 72 Rn.8; HK/Bendtsen (n 13) § 72 Rn.10. Aksi görüşte bkz. Eibner (n 1) 57.

52 Zira asli sorumlunun zararı tazmin etme yükümlülüğü, tali sorumluya karşı açılan davada verilecek karara bağlı olmadığından bu durumda ihbar sebebinin bulunduğundan söz edilemez (Kern/Diehm/Chasklowicz (n 9) § 72 Rn.12; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 72 Rn.12; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 72 Rn.6; BeckOK ZPO/Dressler/von Selle (n 10) § 72 Rn.13; Zöller/Althammer (n 13) § 72 Rn.8; HK/Bendtsen (n 13) § 72 Rn.10).

53 Murat Atalı, *Medeni Usûl Hukukunda Davanın İhbarı* (Yetkin 2007) 193-194.

Alman hukukunda bu sorumluluk hallerine örnek olarak devlet memurlarının sorumluluğuna ilişkin Alman Medeni Kanunu'nun (BGB) m.839/1 c.2 ile noterlerin sorumluluğuna ilişkin Alman Federal Noterlik Kanunu (BNotO) m.19/1 c.2'deki düzenleme gösterilmektedir. Her iki düzenleme de benzer yönde olup bir devlet memuru veya noterin yerine getirmekle görevli olduğu resmi bir görevi ihmâlen ihlal ettiği hallerde zarardan sorumlu tutulabilmesi için zarar görenin, bu zararını başka bir şekilde tazmin edememiş olmasını şart koşturmaktadır. Zararın başka şekilde tazmin edilememesi şartı, ilk davanın aleyhe sonuçlanması (örneğin; asli sorumlunun kusursuz olması) gibi hukuki bir sebebe dayanabileceği gibi lehe verilen kararın asli sorumluya karşı icrasında başarı elde edilememesi gibi fiili bir sebebe de dayanabilir⁵⁴. Bazı hallerde ilk davada verilen karar noter veya memurun sorumluluğuna gidilmesini de engelleyebilir. Örneğin; ilk dava zararın kanıtlanamadığı gerekçesiyle reddedilirse noterin veya memurun bir sorumluluğu gündeme gelmeyeceği için davanın bu gerekçeyle aleyhe sonuçlanması noter veya memura karşı bir talepte bulunabilmesini sağlamayacak yani ihbar için bir sebep oluşturmayacaktır. Buna karşılık ilk dava asli sorumlunun kusuru kanıtlanamadığı için reddedilirse ilk davanın zarar gören aleyhine sonuçlanması, noter veya memura karşı bir talep ileri sürülebilmesini sağlayacaktır. İşte bu örneklerde ilk davanın alacaklı aleyhine sonuçlanması halinde üçüncü kişinin sorumluluğuna gidilip gidilemeyeceği veya zararın başka bir şekilde tazmin edilip edilemeyeceği yahut bunun hukuki bir sebebe mi yoksa fiili bir nedene mi dayandığı dava devam ederken belirlenemeyeceği için zarar görenin tali sorumluya ihbar hakkı olduğu ve verilecek kararın sonraki yargılamada müdahale etkisi oluşturacağı kabul edilmektedir⁵⁵. Zira ilk davanın aleyhe sonuçlanmış olması – kararın gerekçesine bağlı olarak – üçüncü kişiye karşı bir talepte bulunulmasına imkân verebilir. Türk hukukunda adi kefalette kefilin, komandit şirkette komanditer ortakların ve kollektif şirkette ortakların sorumluluğuna gidilebilmesi asli sorumluya karşı açılan alacak davasının sonucuna bağlı olmadığı için bu tali sorumluluk halleri Alman hukukunda verilen örneklerden farklıdır. Türk hukukunda adi kefilin, komanditer ortakların veya kollektif şirket ortaklarının sorumluluğu alacaklının borçluya karşı açtığı ilk davanın reddedilmesine değil borçluya karşı yapılan takibin semeresiz kalmasına veya takibin başarısız olacağını gösteren bazı kanuni sebeplerin varlığına bağlıdır. Örneğin; TTK m.322/1 c.3'e göre "*Şirket alacaklıları, şirket sona ermiş olmadıkça veya şirket aleyhine yapılan icra takibi semeresiz kalmadıkça, komanditere başvuramazlar*"⁵⁶. Yine TBK m.585/1'e⁵⁷ göre alacağın adi kefinden talep edilebilmesi, öncelikle asıl borçluya başvurulmuş olmasına rağmen borcun hiç veya gereği gibi ifa edilmemesine veya ifa

54 Wieczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.65.

55 Bu halde üçüncü kişi, zararın oluşmadığı kanaatindeyse asli sorumlu yanında yargılamaya fer'i müdahil sıfatıyla katılarak bu iddiasını ileri sürülecek; buna karşılık asli sorumlunun kusurlu olduğu kanaatindeyse ihbar eden (alacaklı) yanında yargılamaya katılarak zararın tazmin edilmesi için yardıma bulunabilecektir.

56 Kollektif şirkette ortakların sorumluluğuna ilişkin TTK m.237/1'de yer alan düzenleme de benzer yöndedir. Buna göre "*Şirketin borç ve taahhütlerinden dolayı birinci derecede şirket sorumludur. Ancak, şirkete karşı yapılan icra takibi semeresiz kalmış veya şirket herhangi bir sebeple sona ermiş ise, yalnız ortak veya ortakla birlikte şirket aleyhine dava açılabilir ve takip yapılabilir*".

57 "*Adi kefalette alacaklı, borçluya başvurmadıkça, kefil takip edemez; ancak, aşağıdaki hâllerde doğrudan doğruya kefile başvurabilir:*

1. Borçlu aleyhine yapılan takibin sonucunda kesin aciz belgesi alınması.
2. Borçlu aleyhine Türkiye'de takibatın imkânsız hâle gelmesi veya önemli ölçüde güçleşmesi.
3. Borçlunun iflasına karar verilmesi.
4. Borçluya konkordato mehli verilmiş olması".

edilemeyeceğini gösteren bazı hallerin varlığına bağlıdır. Bu doğrultuda borçluya karşı açılan ilk davanın kaybedilmesi halinde alacaklı, adi kefile karşı herhangi bir talep ileri süremeyeceğinden bu davanın alacaklı tarafından tali sorumluluğu bulunan adi kefile ihbar edilebilmesi için bir sebep bulunmamaktadır. Çünkü Alman hukukunda örnek verilen tali sorumluluk hallerinde memur veya noterin sorumluluğu, ilk karardaki ret gerekçesine göre alternatif nitelikte (yani ya asli sorumlunun ya da memurun/noterin sorumluluğunun bulunması şeklinde) bir sorumluluk olabilmektedir⁵⁸ fakat dava devam ederken alternatif sorumluluğun ortaya çıkıp çıkmayacağı tahmin edilemeyeceği için ihbara izin verilmektedir. Buna karşılık hukukumuzda adi kefilin sorumluluğu, asıl borcun varlığına, kapsamına ve sona ermesine bağlı (fer'i nitelikte)⁵⁹ ve ikinci derecede bir sorumluluk⁶⁰ olduğu için borçluya karşı açılan davanın reddedilmesi hangi gerekçe ile olursa olsun adi kefile başvurulmasına imkân vermez yani duruma göre kefilin alternatif bir sorumluluğu gündeme gelmez. Buradan çıkan sonuç şudur: Adi kefilin, komanditer ortakların veya kollektif şirket ortaklarının sorumluluğu ilk davanın hukuki bir nedenle kaybedilmesine değil tamamen fiili bir sebep olan takibin semeresiz kalmasına bağlıdır. Hatta bu sebeple adi kefilin, alacaklı yanında davaya fer'i müdahil olmasında hukuki yararı da bulunmamaktadır. Adi kefilin, davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan taraf alacaklı değil tam tersine borçludur⁶¹. Zira borçluya karşı açılan alacak davası reddedildiği takdirde alacaklının kefile başvurusu mümkün olmayacaktır⁶².

İhbarın, fer'i müdahalenin ve müdahale etkisinin amaçlarına dayanarak ihbar sebebi ve hukuki yararın, hukukumuzdaki ikinci derece sorumluluk hallerini kapsayacak şekilde geniş yorumlanmasının ve müdahale etkisinin kabul edilmesinin hangi amaca hizmet edeceği düşündürücüdür. Alacaklının adi kefile ihbarda bulunabileceği kabul edilmiş olsun. Alacaklı, borçluya karşı açtığı alacak davasını kaybetmiş ve adi kefile karşı yeni bir dava açmışsa ilk kararda alacaklının aleyhine olan tespitler sonraki yargılamada çoğunlukla alacaklının değil kefilin lehine sonuç doğuracaktır. Örneğin; ilk dava alacağın bulunmadığı veya herhangi bir şekilde sonradan ortadan kalktığı gerekçesiyle veya borçlunun bazı def'i ve itirazlarından dolayı reddedildiğinde karardaki tespitler adi kefilin lehinedir ve onun sorumluluğuna gidilmesini engeller niteliktedir⁶³. Yani ilk davayı kaybeden alacaklının, adi

58 Ziegert (n 8) 123.

59 Tandoğan (n 3) 695; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler C.2* (Vedat 2012) 286; Burak Özen, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi (4. Bası, Vedat 2017) 89-93; Kapanıcı (n 14) 89-90.

60 Tandoğan (n 3) 696-697; Gümüş, Özel C.II (n 59) 288. Asıl borca bağlı yani fer'i nitelikte olsa da ikincilik (talilik) özelliği adi kefaletle göre daha az olan müteselsil kefalette kefil, sadece borçluya ihtarda bulunulmasını ve varsa bazı rehinler bakımından önce rehne başvurulmasını talep edebilmektedir. Buna karşılık öncelikle borçlunun takip edilmesini talep hakkı bulunmamaktadır (Burak Özen, 'Borçlar Kanunu Tasarısı m. 586 Hükümünün Müteselsil Kefaletle İlişkin Getirdiği Düzenleme' (2006) 10(3-4) Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 477, 479-480; Özen (n 59) 92-93; Kapanıcı (n 14) 92). İşte müteselsil kefalettaki bu talilik, adi kefaletten farklı olarak borçluya karşı bir talepte bulunulmasına ilişkin olmadığı için yani bu kefalet türünde borçluya açılan davanın sonucundan bağımsız olarak müteselsil kefilin sorumluluğuna gidilebildiği için bu başlık altında incelenmemiştir.

61 Bkz. Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 66 Rn.9; Wicczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 66 Rn.63c; Kern/Diehm/Chasklowicz (n 9) § 66 Rn.8; Stein/Jacoby (n 19) § 66 Rn.29; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 66 Rn.8; BeckOK ZPO/Dressler/von Selle (n 10) § 66 Rn.13.

62 Hakan Pekcanitez ve Nedim Meriç, *Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale* (2. Baskı, On İki Levha 2020) 185-186.

63 Bu sonuç kefaletin fer'iliğinden kaynaklanmaktadır. Adi kefil, ödeme güçsüzlüğünden doğan savunmalar haricinde borçluya ait maddi hukuktan kaynaklanan tüm savunmaları alacaklıya karşı ileri sürebilme hakkına sahiptir. Bkz. Özen (n 59) 85 vd.; Tandoğan (n 3) 696.

kefile başvurulabilmesi mümkün olmadığı için çelişkili kararlar sebebiyle iki davayı kaybetme tehlikesi bulunmamaktadır. Biz müdahale etkisinin hem asıl taraf hem de üçüncü kişi lehine uygulandığını kabul ettiğimiz için bu durumda müdahale etkisi oluşabileceği kabul edilirse bu tespitler adi kefil lehine sonuç doğuracak ve sonraki yargılamada bağlayıcı kabul edilecektir ve buna bir engel yoktur. İlk yargılamada alacaklı aleyhine ancak sonraki yargılamada alacaklı lehine bir tespit bulursa bile bu tespitin müdahale etkisi kapsamında olması mümkün olmayacaktır. Zira adi kefil, alacaklı yanında yargılamaya fer'i müdahil olsaydı bile buna ilişkin iddialarını asıl tarafa yardım etme amacına uygun düşmediği için ileri süremeyeceğinden bu iddiaları müteakip yargılamada ileri sürmesi hukuki dinlenilme hakkının bir gereğidir. Aslında tüm bunlar müdahale etkisinin kapsamıyla ilgili olup müdahale etkisinin oluşmasına ilişkin değildir. Müdahale etkisinin objektif kapsamının çok dar olması, müdahale etkisinin oluşmadığını kabul etmek için hiçbir zaman bir gerekçe olamaz. Ancak Kanun'daki ihbar sebebi ve hukuki yarar tanımına girmeyen bu durumlarda amaçsal yorum ile ihbarın, fer'i müdahalenin ve dolayısıyla müdahale etkisinin kabul edilmesinin sonuç itibarıyla korunmak istenen tarafa – somut olayda alacaklıya – bir fayda sağlamayacağını göstermektedir. Böyle bir durumda tali sorumluya başvurmak isteyen alacaklının, borçluya karşı açtığı davayı ihbar etmesinin kendisine herhangi bir fayda getirmeyeceği aksine kendi menfaatini ihlal edeceği ortadayken ihbarda bulunabileceğini kabul etmek mantıken de doğru değildir.

Alacaklı, önce tali sorumluya karşı bir dava açmışsa bu davada verilen karar da alacaklı ile asli sorumlu arasındaki davada müdahale etkisi oluşturmayacaktır. Zira asli sorumlunun zararı tazmin etme yükümlülüğü, tali sorumluya karşı açılan davada verilecek karara bağlı olmadığından alacaklının davayı asli sorumluya ihbar etme hakkı bulunmamaktadır. Asli sorumlunun, alacaklının değil tali sorumlunun davayı kazanması bakımından hukuki yararı bulunduğundan alacaklı yanında fer'i müdahale mümkün değildir dolayısıyla asli sorumlu ile alacaklı arasında bir yargılama gündeme gelse bile ihbar etkisi veya fer'i müdahale etkisi oluştuğundan söz edilemez. Ancak tali sorumlunun, aralarındaki hukuki ilişki sebebiyle asli sorumluya rücu hakkı bulunacağından – örneğin; kefile karşı açılan davanın kefil aleyhine sonuçlanması borçluya TBK m.596 gereği rücu hakkı vereceğinden – asli sorumluya ihbarın ve tali sorumlu yanında fer'i müdahalenin mümkün olduğu dolayısıyla bu talep bakımından (asli sorumlu ve tali sorumlu arasında) müdahale etkisi oluşacağı konusunda herhangi bir şüphe bulunmamaktadır.

c. Ters Rücu İlişkileri

Müteakip dava genellikle asıl tarafın üçüncü kişiye karşı ileri sürdüğü bir talep bakımından ortaya çıksa da bazı hallerde ilk karar sonrası üçüncü kişi asıl tarafa karşı bir talepte bulunmaktadır ki bu durumun ortaya çıktığı hallerden biri doktrinde⁶⁴ “ters rücu zincirleri/ilişkileri (*umgekehrte Regressketten*)” olarak adlandırabileceğimiz hukuki ilişkiler ve özellikle “üçüncü şahsın zararını tazmin (*Drittschadensliquidation*)” talepleridir. Örneğin; asıl taşıyıcının taşıma sözleşmesi ile üstlendiği işi devrettiği fiili taşıyıcı (alt taşıyıcı), taşıma sırasında mala zarar vermiştir. İşin

64 Wiczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.69; HK/Bendtsen (n 13) § 72 Rn.11; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 72 Rn.14; Stein/Jacoby (n 19) § 72 Rn.12; Zöller/Althammer (n 13) § 72 Rn.9; Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 72 Rn.11; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 72 Rn.6.

tamamlanması sonrası asıl taşıyıcının taşıma ücretini ödememesi sebebiyle fiili taşıyıcı, taşıma işinden kaynaklanan alacaklarının ödenmesi için asıl taşıyıcıya dava açmıştır. Fiili taşıyıcı, taşıma sırasında mala zarar verdiği zararlardan sorumlu olup (TTK m.888/1) asıl taşıyıcının da bu zarar sebebiyle gönderene karşı sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sebeple asıl taşıyıcı kendisine karşı açılan alacak davasında bu zararını takas savunmasına konu etmiş ve gönderen de bu davaya fer'i müdahil olarak katılmıştır. Takas savunmasına konu edilen talep “üçüncü şahsın zararını tazmin (*Drittschadensliquidation*)”⁶⁵ niteliğinde olup gönderenin (üçüncü kişinin), mala verilen zarar sebebiyle asıl taşıyıcıya (asıl tarafa) açacağı tazminat davasını etkileyecektir⁶⁶. İşte bu örnekte ters rücu ilişkisi söz konusudur. Zira gönderenin, zararın tazmini için asıl taşıyıcıya karşı açacağı davanın kabul edilmesi halinde asıl taşıyıcı, bu zararı fiili taşıyıcıya rücu etme hakkına sahiptir. Ancak somut olayda rücu hakkı doğurabilecek bu talep müteakip yargılamaya değil ilk davaya konu edilmiştir. Dolayısıyla ilk kararın müdahale etkisi asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki bir rücu davasında ortaya çıkmamaktadır. Ancak ters rücu ilişkilerinin bulunduğu hallerde de müdahale etkisinin sonuç doğurması mümkündür zira ilk davaya konu edilen takas talebi ile müteakip davanın konusu aynıdır ve müdahale etkisinin kabul edilmemesi aynı meselelerin birden fazla kez incelenmesine ve çelişkili kararlar verilmesine yol açacaktır.

d. Dava Takip Yetkilisinin Özel Hukuktan Kaynaklanan Sorumluluğu

Asıl taraf ile üçüncü kişi arasında bir talebin gündeme gelebileceği hallerden biri de başkasının hakkının dava yoluyla takip edilebildiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bir davayı kendi adına yürütmeye, o davada usul işlemleri yapabilme ve esas hakkında karar alma yetkisi olarak tanımlanabilen dava takip yetkisi, medeni hukuktaki tasarruf yetkisinin medeni usul hukukundaki karşılığını oluşturmakta olup kural olarak hak sahibine aittir⁶⁷. Ancak bazı hallerde kanunen, hak sahibi dışında başka bir kişiye kendi adına davayı takip yetkisi tanınmıştır ki işte kanuni dava takip yetkisi⁶⁸ olarak adlandırılan

65 “Üçüncü şahsın zararını tazmin”, ikiden fazla kişinin bulunduğu hukuki ilişkilerde üçüncü kişinin, borçlu ile arasında bir sözleşme bulunmaması sebebiyle doğrudan kendisine başvurmadağı hallerde ortaya çıkmaktadır. Buna göre alacaklı ve borçlu arasındaki sözleşmenin ihlali sebebiyle alacaklı ile hukuki ilişkisi olan üçüncü kişi bir zarar görmüşse ve üçüncü kişi bu zararı doğrudan borçludan talep edemiyorsa alacaklının, üçüncü kişinin uğradığı bu zararı borçludan talep etmesi gerekir (H. Tamer İnal, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Borca Aykırılık Dönme ve Fesih (4. Baskı, Seçkin 2014) 104; Oğuzman/Öz, C.I (n 30) 462). “Üçüncü şahsın zararını tazmin” farklı hukuki ilişkilerde ortaya çıkabilir. Örneğin; komisyon sözleşmesinde komisyoncunun, vekalet verenin hesabına ancak kendi adına borçlu ile yaptığı satış sözleşmesinden kaynaklanan borcun ifa edilmemesi halinde komisyoncu değil üçüncü kişi olan vekalet veren zarara uğramaktadır. Ancak kural olarak vekalet veren, komisyoncu ile borçlu arasındaki satış sözleşmesinin tarafı olmadığı için uğradığı bu zararın tazminini borçludan talep edemez ve bu zararın, komisyoncu tarafından borçludan talep edilmesi gerekmektedir. Örnek için bkz. Öz Seçer, *Alım Satım Komisyonculuğu Sözleşmesi* (Vedat 2013) 70; Yine eser sözleşmesinde, iş sahibi ile alt müteahhit arasında eser sözleşmesinden doğan bir borç ilişkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle iş sahibi kural olarak, alt müteahhidin, işi yerine getirmemesinden dolayı uğradığı zararı doğrudan doğruya alt müteahhitten talep edemez. Örnek için bkz. Tandoğan (n 3) 84. Maddi hukuk doktrininde bu örneklerdeki gibi ikiden fazla kişinin bulunduğu hukuki ilişkilerde üçüncü kişinin, uğradığı zararı doğrudan borçludan talep edip edemeyeceği veya bunun hangi hallerde mümkün olduğu meselesi tartışmalı olup bu tartışmalar konumuz dışında kalmaktadır. Bu sebeple verilen örneklerde davacının talep hakkı bulunup bulunmadığı göz ardı edilmiştir.

66 Örnek için bkz. ve karşı. Wiczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.69.

67 Süha Tanrıver, *Medeni Usûl Hukuku C.1* (6. Baskı, Yetkin 2024) 586; Budak/Karaaslan (n 4) 113; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz ve Emel Hanağası, *Medeni Usul Hukuku* (10. Baskı, Yetkin 2024) 282; Buse Dişel, *Dava Takip Yetkisi* (On İki Levha 2020) 8-10.

68 Başkasının hakkını dava takip yetkisi, kanundan kaynaklanan “kanuni dava takip yetkisi” ve iradi olarak hak sahibi

bu durumlarda müdahale etkisinin ortaya çıkabileceği ikiden fazla kişinin bulunduğu (üç taraflı) bir hukuki ilişki meydana gelmektedir. Dava takip yetkilisi, hak sahibi ve karşı taraftan oluşan bu üç taraflı hukuki ilişkide dava takip yetkilisinin, davayı hatalı yürütmesi ve kaybetmesi durumunda kesin hüküm hak sahibine sirayet edeceği⁶⁹ ve hak sahibi de bir zarara uğrayacağı için özel hukuk gereği hak sahibine karşı bir sorumluluğu gündeme gelmektedir⁷⁰. İşte dava takip yetkilisinin (asıl tarafın) açtığı ilk davayı kaybetmesi ihtimalinde hak sahibi (üçüncü kişi) kendisine karşı bir talepte bulunabileceği için dava takip yetkilisi davayı hak sahibine ihbar edebilir⁷¹ veya hak sahibi kendiliğinden dava takip yetkilisi yanında fer'i müdahil olabilir ve bu çerçevede müdahale etkisi oluşması mümkündür. Ancak dikkat edilirse bu durumda hak sahibinin, dava takip yetkilisine karşı açacağı davada önemli olan, ilk karar veya karardaki tespitler değil dava takip yetkilisinin davayı hatalı yürütmesi sebebiyle aleyhine bir karar verilmesine neden olup olmadığıdır. Örneğin; hak sahibi, dava takip yetkilisinin aralarındaki vekalet sözleşmesinden kaynaklanan özen borcuna aykırı davrandığı (TBK m.506) veya aralarında bir iç ilişki bulunmadığı durumlarda vekaletsiz iş görme hükümleri gereği her türlü ihmalden sorumlu olduğu (TBK m.527) gerekçesiyle dava takip yetkilisinin sorumluluğuna gidebilir⁷² ve bu sorumluluk bakımından önemli olan husus ilk davanın kaybedilmesinde dava takip yetkilisinin bir ihmâl veya hatasının bulunup bulunmadığıdır. Buna karşılık ilk karardaki tespitler çoğu zaman bu davada karar verilebilmesi için önemli olmayacaktır. Zira bu davada yapılan tespitlerden dava takip yetkilisinin davayı hatalı yürütüp yürütmediği belirlenebilirse de kararda “*dava takip yetkilisinin davayı hatalı yürüttüğü veya yürütmediği*” şeklinde bir tespit yer almaz. Bu durum müdahale etkisinin objektif kapsamına ilişkin

tarafından devredilen “*iradi dava takip yetkisi*” olarak ikiye ayrılmakla birlikte Türk hukukunda hâkim görüş iradi dava takip yetkilisinin mümkün olmadığı yönündedir. Bkz. Budak/Karaaslan (n 4) 114-115; Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü C.I-VI* (6. Baskı, Demir 2001) 1153; Levent Börü, *Dava Konusunun Devri* (Yetkin 2012) 286; Köroğlu (n 1) 164; Pekcanitez/Atalay/Özekes (n 5) 156; Dişel (n 67) 101-103. Aksi yönde bkz. Deren-Yıldırım (n 5) 35-36.

69 İlk davada ortaya çıkan kesin hükmün hak sahibine sirayet edeceği kabul edilmekle birlikte dava takip yetkilisinin münhasıran başka bir kişiye bırakılıp bırakılmamasına göre ayırım yapan görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre kesin hüküm, münhasır dava takip yetkisi söz konusu ise veya yarışan dava takip yetkilisinin bulunduğu (hak sahibinin de dava takip yetkilisinin devam ettiği) hallerde hak sahibi lehine ise davanın tarafı olmayan hak sahibine de sirayet edecektir. Buna karşılık dava takip yetkilisinin münhasıran başka bir kişiye bırakılmadığı hallerde kesin hüküm hak sahibi aleyhine ise onu bağlamayacaktır. Bkz. Yavuz Alangoya, Kamil Yıldırım ve Nevhis Deren-Yıldırım, *Medeni Usul Hukuku Esasları* (8. Baskı, Beta 2011) 120-121; Tanrıver (n 67) 588. Münhasır veya yarışan dava takip yetkisi bakımından bir ayırım yapmadan tüm hallerde kesin hükmün davanın tarafı olmayan hak sahibine de sirayet edeceği yönünde bkz. Deren-Yıldırım (n 5) 33-34; Dişel (n 67) 198. Kesin hükmün sadece davanın tarafları bakımından etki doğuracağını ve bu nedenle aynı davayı açma yetkisine sahip kişilerden birinin açtığı davada verilen kararın, diğer tarafça açılan davada kesin hüküm teşkil etmeyeceğini ifade ettiği için kesin hükmün asıl hak sahibine sirayet etmeyeceği yönünde bkz. Kuru, C.V (n 68) 5025-5026.

70 Cordula Lötscher, *Die Prozessstandschaft im schweizerischen Zivilprozess – Grundsätze, Auswirkungen und Anwendungsfälle unter Berücksichtigung ausländischer Rechtsordnungen* (Helbing Lichtenhahn 2016) Rn.439; Dişel (n 67) 57, 222-223.

71 Wiczorek/Schütze/Mansel (n 1) § 72 Rn.68; MüKoZPO/Schultes (n 5) § 72 Rn.14; HK/Bendtsen (n 13) § 72 Rn.11; Stein/Jacoby (n 19) § 72 Rn.12; Zöller/Althammer (n 13) § 72 Rn.9; Prütting/Gehrlein/Gehrlein (n 10) § 72 Rn.11; Musielak/Voit/Weth (n 1) § 72 Rn.6.

72 Dava takip yetkilisinin (asıl tarafın) hak sahibine (üçüncü kişiye) karşı sorumluluğu aralarındaki iç ilişkiye göre belirlenecekse de dava takip yetkisi kanun gereği doğduğu için çoğu zaman taraflar arasında bir sözleşme ilişkisi örneğin; vekalet sözleşmesi bulunmayacağından bu talebin vekaletsiz iş görme hükümlerine dayandırabileceği kabul edilmektedir. Ancak taraflar arasında bir iç ilişki veya kanun tarafından öngörölmüş bir hukuki ilişki bulunuyorsa dava takip yetkilisinin sorumluluğu o hukuki ilişkinin kurallarına göre belirlenecektir (Lötscher (n 70) Rn.440-441, 443; Dişel (n 67) 223).

olduğu için bu etkinin oluşması bakımından önem arz etmemektedir. Ancak müdahale etkisinin bir fonksiyonu da asıl tarafın yargılamayı hatalı yürüttüğü itirazının ileri sürülmesini engellemek olduğu için ihbar veya fer'i müdahale sonucu oluşacak müdahale etkisi hak sahibinin, ilk davayı hatalı yürüttüğü gerekçesine dayanarak dava takip yetkilisinin sorumluluğuna gitmesini engelleyecektir. Ancak hak sahibi üçüncü kişi, davanın zamanında ihbar edilmemesi sebebiyle davaya geç katıldığı veya dava takip yetkilisinin iddia ve savunma imkânlarını kullanmasını engellediği ya da kendisince bilinmeyen iddia ve savunma imkânlarının, dava takip yetkilisinin ağır kusuru sebebiyle kullanılamadığı iddialarından birine dayanarak dava takip yetkilisinin yargılamayı hatalı yürüttüğünü ve bu sebeple uğradığı zarardan sorumlu olduğunu ileri sürebilir.

IV. SONUÇ

Müdahale etkisi, bir davada verilen hükmün bağlayıcı bir etkisi olup o davadaki fer'i müdahil veya ihbar olunan üçüncü kişi ile asıl taraf arasındaki hukuki uyumsuzlukta ve bu uyumsuzluğun görüleceği müteakip davada sonuç doğurmaktadır. Bu sonuç, temelde ilk karardaki maddi ve hukuki tespitlerin, üçüncü kişi ile asıl taraf arasındaki müteakip davada bağlayıcı olması şeklinde ifade edilebilir. Bu doğrultuda üçüncü kişi veya asıl taraf ilk davada verilen hükmün ve gerekçesinde yer alan tespitlerin yanlış olduğunu ileri süremez. Bunun dışında üçüncü kişi kural olarak müteakip davada, asıl tarafın yargılamayı hatalı yürüttüğü iddiasında bulunamaz (HMK m.69/2 c.2). Yine müteakip davaya bakan mahkeme de ilk karar ve karardaki tespitlerle bağlı olup bu konularda yeniden inceleme ve değerlendirme yapamaz.

Müdahale etkisinin oluşması için gerekli şartlar kabaca üç başlık altında ele alınabilir. Bunlar; (i) ilk yargılamada (asıl taraf ile karşı taraf arasındaki ilk davada) karar verilmiş olması, (ii) üçüncü kişinin ilk yargılama ile bir müdahale ilişkisinin bulunması (fer'i müdahil olması veya davanın kendisine ihbar edilmesi) ve son olarak (iii) asıl taraf ile üçüncü kişi arasında açılmış bir dava (müteakip dava) bulunması. Bu çalışmada müteakip davaya konu edilebilecek hukuki ilişki ve taleplerin niteliği belirlenmiş olup müdahale etkisinin şartları, kapsamı ve doğurduğu sonuçlar gibi hususlar ayrıntılı olarak incelenmemiştir.

Hukukumuzda fer'i müdahale etkisine ilişkin düzenleme, tıpkı ihbara ilişkin düzenlemede (HMK m.61/1'de) olduğu gibi asıl taraf ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkinin niteliğine dair bir belirleme içermektedir. Buna göre fer'i müdahilin, tarafla rücu ilişkisinde, asıl davadaki kararın müdahale etkisine sahip olacağı ifade edilmiştir (HMK m.69/2 c.1). Bu nedenle müdahale etkisinin sadece rücu ilişkileri bakımından doğacağı yani bu nitelendirmenin sınırlı bir sayım olduğu düşünülebilir. Ancak müdahale etkisi çelişkili kararların engellenmesi, hukuki kesinlik ve barışın sağlanması, usul ekonomisinin korunması gibi kamusal menfaatlere hizmet eden bir etkidir. Müdahale etkisinin bu amaçları sadece rücu ilişkilerinde değil ikiden fazla kişinin bulunduğu diğer maddi hukuk ilişkileri bakımından da korunmalıdır. Maddi hukukta sözleşme serbestisi ilkesinin geçerli olması, ikiden fazla kişinin bulunduğu hukuki ilişkilerin farklı birçok şekilde ve içerikte ortaya çıkabilmesi, özellikle birden fazla alacaklı veya borçlunun bulunduğu birlikte borçluluk ve birlikte alacaklılık türlerinin çokluğu

ve karmaşıklığı karşısında bu sayımın sınırlayıcı olduğunu kabul etmek doğru değildir. Böyle bir kabul, müdahale etkisinin “*ikiden çok kişinin bulunduğu hukuki ilişkilerde sorumluluğun veya alacağın paylaştırılması*” fonksiyonuna ve amacına da uygun olmayacaktır. Bu sebeple müteakip yargılamaya konu edilebilecek hukuki ilişkiler sadece rücu ilişkilerinden ibaret değildir, rücu kavramına dahil olmayan diğer hukuki ilişkiler bakımından da müdahale etkisi oluşması mümkündür. Bir başka deyişle Kanundaki bu sayımın sınırlayıcı değil, örnekleme niteliğinde olduğu kabul edilmelidir. Rücu talebi olarak nitelendirilemeyecek ancak müdahale etkisinin sonuç doğurabileceği bazı hukuki ilişkiler şu şekildedir:

- Alternatif hukuki ilişkilere dayanan yani “*alternatif borçluluk veya sorumluluk*” veya “*alternatif alacaklılık*” hallerinde ortaya çıkan talepler bakımından müdahale etkisi oluşabilir. Buna göre alacaklı veya zarar gören asıl tarafın, iki kişiden birine karşı alacak veya tazminat talebinde bulunabileceği hallerde, bu kişilerden birine karşı açtığı davayı kaybetmesi üzerine diğerine karşı açacağı davada ilk davada verilen karar müdahale etkisi oluşturabilecektir (alternatif borçluluk veya sorumluluk). Benzer şekilde alternatif alacaklılıkta borçlu, kendisine karşı yöneltilen alacak talebi bakımından aleyhine karar verilmesi halinde diğer alacaklı (üçüncü kişi) tarafından açılacak alacak davasını da çelişkili kararlar sebebiyle kaybetme riski altında olup söz konusu müteakip davada müdahale etkisi sonuç doğurabilir.
- Alman hukukunda müdahale etkisi oluşturabilecek taleplerden birinin de “*ikinci derece sorumluluk*” hallerinde ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Buna göre alacaklı, asıl sorumluya karşı açtığı davanın aleyhe sonuçlanması halinde tali sorumluya başvurabiliyorsa bu davayı tali sorumluluğu bulunan üçüncü kişiye ihbar etme hakkına sahiptir. Ancak Alman hukukunda “ikinci derece sorumluluk” hallerine ilişkin verilen örnekler ile Türk hukukundaki ikinci derece sorumluluk halleri birbirine benzememektedir. Bu nedenle hukukumuzda alacaklı tarafından, asli sorumluya karşı açılan davada verilen karar daha sonra tali sorumluya karşı açılacak davada müdahale etkisi oluşturamaz. Alacaklının, önce tali sorumluya karşı bir dava açması durumunda da bu davada verilen karar, alacaklı ile asli sorumlu arasındaki müteakip davada müdahale etkisine sahip olamaz. Ancak tali sorumlunun, aralarındaki hukuki ilişki sebebiyle asli sorumluya rücu hakkı bulunacağından – örneğin; kefile karşı açılan davanın kefil aleyhine sonuçlanması borçluya TBK m.596 gereği rücu hakkı vereceğinden – asli sorumluya ihbarın ve tali sorumlu yanında fer'i müdahalenin mümkün olduğu dolayısıyla bu talep bakımından (asli sorumlu ve tali sorumlu arasında) müdahale etkisi oluşacağı konusunda herhangi bir şüphe bulunmamaktadır.
- Yine “*ters rücu zincirleri/ilişkileri*” olarak adlandırabileceğimiz hukuki ilişkiler ve özellikle “*üçüncü şahsın zararını tazmin*” talepleri bakımından müdahale etkisinin sonuç doğurması mümkündür.
- Son olarak dava takip yetkilisince yürütülen bir davada, dava takip yetkilisinin, davayı hatalı yürütmesi ve kaybetmesi durumunda kesin hüküm hak sahibine sirayet edeceği ve hak sahibi de bir zarara uğrayacağı için özel hukuk gereği hak sahibine karşı bir sorumluluğu gündeme gelmektedir. İşte dava takip yetkilisinin (asıl tarafın) açtığı ilk davada verilen kararın, hak sahibinin (üçüncü kişinin) kendisine karşı açacağı müteakip davada müdahale etkisi oluşturması mümkündür.

KAYNAKÇA

- Adler F, 'Die Bindungswirkung bei Streitverkündung und (einfacher) Nebenintervention – Ein Überblick zur Frage der Präjudizialität von Prozessergebnissen für Folgeprozesse bei Beteiligung Dritter' (Master thesis, Paris-Lodron-Universität Salzburg 2019).
- Adolphsen J, *Zivilprozessrecht* (8rd edn, Nomos 2023).
- Alangoya Y, *Medeni Usul Hukukunda Dâva Ortaklığı (Tarafların Taaddüdü)* (1965 Tıpkı Basım, Nemaş AŞ 1999).
- Alangoya Y, Yıldırım K ve Deren-Yıldırım N, *Medenî Usul Hukuku Esasları*, (8. Baskı, Beta 2011).
- Anders M and Gehle B, *Zivilprozessordnung mit GVG und anderen Nebengesetzen* (83rd edn, C.H.Beck 2025). [Anders/Gehle/Bölüm Yazarı]
- Arens P and Lücke W, *Zivilprozessrecht I – Erkenntnisverfahren und Europäisches Zivilverfahrensrecht* (11rd edn, C.H.Beck 2020).
- Arslan R, Yılmaz E, Taşpınar Ayvaz S ve Hanağası E, *Medenî Usul Hukuku* (10. Baskı, Yetkin 2024).
- Atalı M, *Medeni Usûl Hukukunda Davanın İhbarı* (Yetkin 2007).
- Başözen A, *Medeni Usûl Hukuku* (Adalet 2020).
- Baumgärtel G, 'Anmerkung zu BGH Urteil vom 09.11.1982 – VI ZR 293/79' (1983) *JuristenZeitung* 350-353.
- Berkin NM, *Medenî Usul Hukuku Esasları* (Hamle 1969).
- Bilge N, 'Kefilin Alacaklıya Halef Olmasından Doğan Bazı Meseleler' (1954) 11(1) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 281-295.
- Bischof HH, 'Praxisprobleme der Streitverkündung' (1999) *Monatsschrift für Deutsches Recht* 787-791.
- Bischof HH, 'Die Streitverkündung' (1984) (7-10) *Das juristische Büro* 969-984, 1141-1150, 1309-1316, 1461-1470. [Bischof, Streitverkündung]
- Blomeyer A, *Zivilprozessrecht* (2rd edn, Duncker & Humblot 1985).
- Börü L, *Dava Konusunun Devri* (Yetkin 2012).
- Brunner A, Gasser D and Schwander I, *ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar Band 1* (2rd edn, Dike 2016). [Brunner/Gasser/Schwander/Bölüm Yazarı]
- Bruns R, 'Die Erweiterung der Streitverkündung in den Gesetzgebungsarbeiten zur Novelle der deutschen Zivilprozeßordnung' (1969) *Festschrift für Hans Schima zum 75. Geburtstag* 111-124.
- Buchegger W and Roth M, *Zivilprozessrecht* (3rd edn, Springer 2011).
- Budak AC ve Karaaslan V, *Medeni Usul Hukuku* (8. Baskı, Filiz 2024).
- Deren-Yıldırım N, *Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükmün Sübjektif Sınırları* (Alfa 1996).
- Deubner KG, 'Aktuelles Zivilprozessrecht' (1991) (12) *Juristische Schulung* 1035-1039.
- Direnisa E, *Die materielle Rechtskraft im deutschen und türkischen Zivilverfahrensrecht* (Peter Lang 2012).
- Dişel B, *Dava Takip Yetkisi* (On İki Levha 2020).
- Eibner JA, 'Möglichkeiten und Grenzen der Streitverkündung' (DPhil thesis, Friedrich-Alexander-Universität Erlangen Nürnberg 1986).
- Eren F, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (25. Baskı, Yetkin 2020).
- Eren F, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Yetkin 2014). [Eren, Özel]
- Fenn H, 'Anmerkung zu BGH Urteile vom 26.03.1987 – VII ZR 122/86 und vom 26.03.1987 – IX ZR 69/86' (1987) (21) *JuristenZeitung* 1033-1037.
- Fucik R, Klausner A and Kloiber B, *Österreichisches und Europäisches Zivilprozessrecht* (11rd edn, Manzsche 2011).

- Gorski HG, 'Anmerkung zu OLG Köln Urteil vom 20.03.1975 – 14 U 219/74' (1976) Neue Juristische Wochenschrift 811-812.
- Gottwald P, 'Interventionswirkung und Rechtskraftwirkung im Vergleich' (2019) (1) Festschrift für Karsten Schmidt zum 80. Geburtstag 357-366.
- Görgün LŞ, Börü L ve Kodakoğlu M, *Medeni Usûl Hukuku* (13. Baskı, Yetkin 2024).
- Grunsky W and Jacoby F, *Zivilprozessrecht* (16rd edn, Vahlen 2018).
- Gümüş MA, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri* (Yetkin 2021).
- Gümüş MA, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler C.2* (Vedat 2012). [Gümüş, Özel C.II]
- Holzhammer R, *Österreichisches Zivilprozeßrecht* (2rd edn, Springer 1976).
- Häsemeyer L, 'Die Interventionswirkung im Zivilprozeß – prozessuale Sicherung materiellrechtlicher Alternativverhältnisse' (1971) 84(2) Zeitschrift für Zivilprozess 179-202.
- Häsemeyer L, 'Anmerkung zu BGH Urteil vom 26.03.1987 – VII ZR 122/86' (1988) (2) Juristische Rundschau 67-71. [Häsemeyer, Anmerkung II]
- İnal HT, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borca Aykırılık Dönme ve Fesih* (4. Baskı, Seçkin 2014).
- İyilikli AC, *Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm* (Yetkin 2016).
- Jauernig O and Hess B, *Zivilprozessrecht* (30rd edn, C.H.Beck 2011).
- Kale S, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti* (On İki Levha 2010).
- Kapancı KB, *Birlikte Borçlulukta Borçlular Arası İlişkiler* (Vedat 2014).
- Kern C and Diehm D, *Berliner Kommentare: Zivilprozessordnung Kommentar* (Erich Schmidt 2017). [Kern/Diehm/Bölüm Yazarı]
- Kılıçoğlu AM, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (19. Bası, Turhan Kitabevi 2015).
- Kılıçoğlu AM, *Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet* (Sevinç 1979). [Kılıçoğlu, Halefiyet]
- Kittner T, 'Streithilfe und Streitverkündung' Juristische Schulung (1985) (9) 703-707; (1986) (2) 131-134; (1986) (8) 624-628.
- Koç N, *İsviçre-Türk Hukukunda Alacaklının Temerrüdü, Şartları ve Sonuçları* (Ankara Üniversitesi Basımevi 1992).
- Kodek GE and Mayr PG, *Zivilprozessrecht* (6rd edn, Facultas 2024).
- Korkmaz E, 'Bir Kanunî Rücu Aracı Olarak Halefiyetin Türk Borçlar Hukuku ve İsviçre Borçlar Hukukunda Geçerli Olan Rücu Sistemlerindeki Yeri' (2021) 11(1) Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 441-515.
- Köroğlu A, *Medeni Usûl Hukuku Bakımından Ortaklığın Giderilmesi Davası (Çift Taraflı Dava Teorisi Işığında Bir İnceleme)* (On İki Levha 2020).
- Kuru B, *Medeni Usul Hukuku El Kitabı C.1-2* (Yetkin 2020).
- Kuru B, *Hukuk Muhakemeleri Usulü C.I-VI* (6. Baskı, Demir 2001). [Kuru, C.Cilt Sayısı]
- Lammenett H, 'Nebenintervention, Streitverkündung und Beiladung – Prozessuale Institute der Drittbeteiligung und die Möglichkeiten ihrer Angleichung im Zivilprozeß und den Verwaltungsstreitverfahren' (DPhil thesis, Universität zu Köln 1976).
- Laumen HW, 'Streitverkündung, Interventionswirkung und Beweislastverteilung bei alternativer Vertragspartnerschaft' (1990) Festschrift für Gottfried Baumgärtel zum 70. Geburtstag 281-290.
- Lötscher C, *Die Prozessstandschaft im schweizerischen Zivilprozess – Grundsätze, Auswirkungen und Anwendungsfälle unter Berücksichtigung ausländischer Rechtsordnungen* (Helbing Lichtenhahn 2016).
- Lücke W, *Die Beteiligung Dritter im Zivilprozeß – Eine rechtsvergleichende Untersuchung zu Grundfragen der subjektiven Verfahrenskonzentration* ((Mohr Siebeck 1993).

- Martens KP, 'Grenzprobleme der Interventionswirkung' (1972) 85(1) Zeitschrift für Zivilprozess 77-95.
- Martens J, 'Rechtskraft und materielles Recht' (1966) 79(5-6) Zeitschrift für Zivilprozess 404-450. (J. Martens)
- Michel H and Bruns P, *Der Schriftsatz des Anwalts im Zivilprozess* (7rd edn, C.H.Beck 2021).
- Musielak HJ and Voit W, *Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz Kommentar* (21rd edn, Franz Vahlen 2024). [Musielak/Voit/Bölüm Yazarı]
- Rauscher T and Krüger W, *Münchener Kommentar zur ZPO Band 1* (7rd edn, C.H.Beck 2025). [MüKoZPO/Bölüm Yazarı]
- Nomer HN, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (20. Bası, Beta 2024).
- Nomer HN, 'Halefiyet İle Rücû Hakkı Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar İle Özel Sigortaların Rücû Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü' (1997) 55(3) İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası 243-260. [Nomer, Halefiyet]
- Oğuzman K ve Öz T, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.I* (18. Bası, Vedat 2020). [Oğuzman/Öz, C.I]
- Oğuzman K ve Öz T, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.II* (13. Bası, Vedat 2017). [Oğuzman/Öz, C.II]
- Özen B, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Kefalet Sözleşmesi* (4. Bası, Vedat 2017).
- Özen B, 'Borçlar Kanunu Tasarısı m. 586 Hükümünün Mütelsil Kefaletle İlişkin Getirdiği Düzenleme' (2006) 10(3-4) Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 477-494. [Özen, Mütelsil Kefalet]
- Pekcanitez H ve Meriç N, *Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale* (2. Baskı, On İki Levha 2020).
- Pekcanitez H, Atalay O ve Özekes M, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı* (12. Bası, On İki Levha 2024).
- Peters W, *Die Bindungswirkung von Haftpflichtfeststellungen im Deckungsverhältnis – Insbesondere die Bindung des Haftpflichtversicherers an die Verurteilung des Versicherungsnehmers im Haftpflichtprozeß* (Karlsruhe 1985).
- Prütting H and Gehrlein M, *Zivilprozessordnung Kommentar* (16rd edn, Luchterhand 2024). [Prütting/Gehrlein/Bölüm Yazarı]
- Rechberger WH, 'Rechtssicherheit, Entscheidungsharmonie und Bindung an Vorfrageentscheidungen' (1996) Festschrift für Hideo Nakamura zum 70. Geburtstag 477-489.
- Rechberger WH and Oberhammer P, 'Das Recht auf Mitwirkung im österreichischen Zivilverfahren im Lichte von Art. 6 EMRK' (1996) 106(3) Zeitschrift für Zivilprozess 347-370.
- Rechberger WH and Simotta DA, *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts – Erkenntnisverfahren* (7rd edn, Manzsche 2009).
- Reischauer R, 'Streitverkündung und Bindungswirkung' (1979) (3) Österreichische Jurist:innenzeitung 57-65.
- Rosenberg L, Schwab KH and Gottwald P, *Zivilprozessrecht* (18rd edn, C.H.Beck 2018).
- Roth M, Holzhammer R and Holly A, *Zivilprozessrecht* (Manzsche 2012).
- Saçar ÖF, *Medeni Usul Hukukunda İhtiyari Dava Arkadaşlığı* (Yetkin 2022).
- Saenger I, *Zivilprozessordnung* (10rd edn, C.H.Beck 2023). [HK/Bölüm Yazarı]
- Schellhammer K, *Zivilprozess* (16rd edn, C.F.Müller 2020).
- Schilken E and Brinkmann M, *Zivilprozessrecht* (8rd edn, Vahlen 2022).
- Schilling R, 'Die beschränkte Streitverkündung, ein Mittel zur effizienteren und kostengünstigeren Führung von Bauprozessen?' (2001) (2) Zeitschrift für das gesamte öffentliche und private Baurecht 147-150.
- Schneider E, 'Über die Interventionswirkungen im Folgeprozeß' (1961) (1) Monatsschrift für Deutsches Recht 3-8.
- Schober A, 'Die Drittbeteiligung im Zivilprozeß' (DPhil thesis, Universität Bayreuth 1990).
- Schönke A and Kuchinke K, *Zivilprozessrecht* (9rd edn, C.F.Müller Karlsruhe 1969).

- Schreiber K, 'Der Ausschluß verzögerten Vorbringens im Zivilprozeß als Folge von Streitverkündung, Rechtskraft oder arglistigem Verhalten' (1980) (2) Juristische Ausbildung 75-86.
- Schubert W, 'Anmerkung zu BGH Urteil vom 22.12.1977 – VII ZR 94/76' (1978) (8) Juristische Rundschau 330-332.
- Schwanecke HJ, 'Nebenintervention und Rechtskraftwirkung' (DPhil thesis, Ruprecht Karl Universität Heidelberg 1975).
- Schäfer PW, 'Nebenintervention und Streitverkündung' (DPhil thesis, Universität zu Köln 1989).
- Seçer Ö, *Alım Satım Komisyonculuğu Sözleşmesi* (Vedat 2013).
- Spellenberg U, 'Drittbeteiligung im Zivilprozeß in rechtsvergleichender Sicht' (1993) 106(3) Zeitschrift für Zivilprozess 283-340.
- Stein F, *Kommentar zur Zivilprozessordnung Band 1* (24rd edn, Mohr Siebeck 2024). [Stein/Bölüm Yazarı]
- Sutter-Somm T, Hasenböhler F and Leuenberger C, *Kommentar zur Zivilprozessordnung (ZPO)* (3rd edn, Schulthess 2016). [Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger/Bölüm Yazarı]
- Tandoğan H, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri C.2* (5. Tıpkı Basım, Vedat 2010).
- Tanrıver S, *Medeni Usûl Hukuku C.1* (6. Baskı, Yetkin 2024).
- Tercier P, Pichonnaz P ve Develioğlu HM, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (On İki Levha 2016).
- Thomas H and Putzo H, *Zivilprozessordnung* (45rd edn, C.H.Beck 2024). [Thomas/Putzo/ Bölüm Yazarı]
- Trenker M, 'Interventionswirkung bei Streitverkündung und Nebenintervention' (2015) (18) Österreichische Jurist:innenzeitung 103-111.
- Üstündağ S, *Medeni Yargılama Hukuku* (7. Baskı, Nesil 2000).
- Vollkommer M, 'Anmerkung zu OLG München Urteil vom 11.10.1985 – 14 U 209/85' (1986) Neue Juristische Wochenschrift 263-264.
- von Tuhr A and Escher A, *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts Band II (mit Supplement)* (3rd edn, Schulthess 1984).
- Vorwerk V and Wolf C, *BeckOK ZPO* (54rd edn, C.H.Beck 2024). [BeckOK ZPO/Bölüm Yazarı]
- Werres R, 'Die Wirkungen der Streitverkündung und ihre Grenzen' (1984) Neue Juristische Wochenschrift 208-210.
- Wieczorek B and Schütze RA, *Zivilprozessordnung und Nebengesetze Großkommentar Band 2* (5rd edn, De Gruyter 2022). [Wieczorek/Schütze/Bölüm Yazarı]
- Wieser E, 'Die Interventionswirkung nach § 68 ZPO' (1966) 79(3-4) Zeitschrift für Zivilprozess 246-294.
- Wittgruber A, *Zur Übertragbarkeit der zivilprozessualen Nebenintervention in die Verfahren der freiwilligen Gerichtsbarkeit* (Bonn 1996).
- Yardımcı TE, *Hukuk Davalarında Mecburi Dava Arkadaşlığı* (Adalet 2021).
- Yılmaz E, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi C.1-4* (4. Baskı, Yetkin 2021). [Yılmaz, C.Cilt Sayısı]
- Zeiss W and Schreiber K, *Zivilprozessrecht* (12rd edn, Mohr Siebeck 2014).
- Ziegert K, *Die Interventionswirkung* (Mohr Siebeck 2003).
- Zimmermann W, *Zivilprozessordnung* (10rd edn, ZAP 2016).
- Zöller R, *Zivilprozessordnung* (35rd edn, Otto Schmidt 2024). [Zöller/Bölüm Yazarı]